

OROL

ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE.

Zodpovední redaktori a vydavatelia:

MIKULÁŠ ŠT. FERIEŇČIK a S. J. ZACHEJ.

Roč. IX.

Turč. Sv. Martin, 30. augusta 1878.

Číslo 8.

Polní zbrojmajster b. Jozef Filippovič,
hlavní veliteľ okupačnej armády.

Z i m a.

(Svobodne dľa *Hégésippe Moreau* *).

Zaniklo leto bláhavé a zimy sila
Na žalár už spevcovu chyžôčku zmenila.
Tam v strmín stráňach, kde v farbách sa kvety
hraly,

Teraz tak pusto, jakby ni leta neznaľy.
Len sám pastier tesklive na píšťale hraje
K vianocam pieseň dávnu — ohlas letí v kraje
A s útlým tknutím sa o moje čujné slychy
Pochytí a odnáša i srdca stesk a vzdychy. —
Plačúca žena — tá o ktorej Písmo vestí —
Za suchým ráždím chodí na lesa úcestí,
Pri ňom sa hreje s deťmi, i živí v porobe
Dnes — zajtrá snáď dokončí biedny život
v hrobe.

A to pole, kde jaré laskanie velelo,
Spí v sňahovom páperí, sťa meravé telo.
Stromy parohaté, jíchž zeleň, bujná pažiť
Dávala sa z večera hojnou rosou vlašit,
Teraz bez zelene, sťa metly suché stoja —
To obraz hľa bitého na život-smrť boja! —
Chvílkou stony slyšať — kto to tak s citom
stoná —

Sta odznievajúceho na pohrab hlas zvona? ...
Smúti spevec dojatý, no netone v plači
Preto, že sa príroda znakom smrti značí,
On skrúšene smúti tak, bo vidí v tom znaku,
Že tu zima bohatá na biedu storakú.
Nie jedon vzdychá bedár: ach, že nemám krídla
Orlov, abych preletel v blaženejšie bydlá —
Za vrchy sňahokryté hľadať si takú vlasť,
Kde i bedár okúsi, čo to tá žitia slasť.
Ta, v kraje vždy zelené, kde oranže v kvete
A hrtany Vezúva k výbuchu v zánete.
Kde na bájne paláce slnca oheň žiari
A kolo nich na chodbách svoj čas zemko marí.
Kto zanesie ta mňa? Ach! tomu beda, beda,
Koho z chyžky studenej smrti viac odniesť nedá —
Ten umre! —

Na protivie v okázalom clone
Svetárov vysmiatej ohebné vezú kone ...
Či to vždy bude tak? Osleplé zlatom deti,
Na ktoré šťasteny s úsmevom slnko sviati:

*) Nadaný lyrik francúzsky, ktorý nahľadáujúce sa za života, zomrel v nemocnici v Paríži 1810 v 28. roku svojho veku. Jeho básne došly len po smrti pôvodcovej ocenenia. Prítomný svobodný preklad jeho básne „L'hiver“ (Zima) obsahuje jakoby veštbu toho strašného divadla, ktoré sa odohralo vzniknutím tak rečenej komuny roku 1870 v Paríži. *Prekladateľ.*

Nech sa vám páči z hradov, sadov vyrazení
Do veľmesta, tam človek po zlate sa cení.
Ta sa, ta v náš Babylon kypiaci na slávu,
Povolaným chystá tam karneval zábavu.
Veď vám zreje ovocie umu v pásmach sveta,
Pre vás Dumas, Rossini nad zem myslou lieta.
Spiesteže do Paríža dvíhať plné čaše
A zažívať rozkoše držané za vaše.
Pre vás stojí tento svet, jeho slasť a sláva,
No i chudoby pot a spevca noc boľavá.
Čo je hrozba Temise vám! veď na zlata trús
Plazí sa a sklopí oko i sám Cerberus. — —
Vaša vec, keď vás struhlav do krútnavy ženie
Pôstom okorenené na chvílku pachtenie ...
Len neviete okolo, zababúste hlavu
Dobre si pláštom, keďže v ludu chcete davu,
Lebo, keď sa zahľadia na ne vaše oči,
Keď sťa vír sa pred nimi jích nerest zatočí —
Iste, že vás prebehne mráz na celom tele,
Čo priam máte ohrady z najtvrdej ocele.
Vašu tvár vysmiate, jej nežnosť, krásy dary
Šmahom nepokoj tajný, hrôza, strach zoškvári.
Chráňte sa, že pri štrnganí o plné čaše
Nezhľadnu kohosi vo dverach oči vaše ...
Môžu sa ukázať vám oškrdné mátohy,
Môže Lazar ranavé predostrieť vám nohy
A vrede tela svojho, nemajúc smelosti
Spolčiť sa ani so psom na hodenej kosti ...
Len skoro nech tie vozne mostom s vami paria
Na ktorých hárby vaše, až slepne zrak, žiaria ...
Skoro, by vám ten ozon neohlušil uši,
Pri ktorom vo trapiech lud fažké slzy suši.
On sa pod nohou vašou s hroznou smrťou borí
A mŕtvoľe odnášať tichá rieka skorí.
Rastú biedy obete, sťa lode v Bospore,
A sebec? bez ohľadu v požitkoch si ore.
Snáď na chvíľu poráza ten ston núdze tichý
Bezdné uveličených svetárov prepychy,
A z toho nepočtetné boriacich sa rady
Myslia, že jim kynul čas k zdrúzganiu závady.
Na bólov ston stane krik, stupeň besu prvý ...
Odvážlivosť zažízni po ubijecoch krvi! —

Potom to fažko podbať na rečníkov strany
Príšľých, aby tíšili ľud besu oddaný.
Bo, keď pomoc potrebná, peniažka nedajú —
Oni liek proti biede v sladkých slovách pchajú
Ba čo! jako Španiel keď šarlátové zdrapy
Zúriacemu bujovi hodíť sa pochlapí —
Tak zjatrenému ľudu, chtiac chod zmäkčiť
sporu,
V oči krvou zabehlé pchajú trikoloru. — —
Ach! či a kedy svitne ten deň dávnej túžby,
Ktorý navždy zničíť má neuznalosť služby —
Deň, čo pomstí strasť, jako to proroci veštia,
Otpiac zub nadpráva a ostrie nešťastia?
Ano! tak srdce háda — nikdy! rozum svedčí,
Bo ač starne tento svet, predsa vo zlom predčí.
A sotvá tyranému k odplate zide deň,
Hneď v zápätí krvavá ide si kára preň.
Špartakus meč pochyťí, rúbe do premoci
A ľud rastie nad neho z hrôzypľnej noci.
Niejedno tajné meno, zahrabané v hrudu,
Vyšvihne sa a hrôzou zablisne v čas súdu.
Sberba, žobrač, tuláci, cigáni, kradoši
Na katanskom padajú a rastú paloši . . .
— No miera plná — sudcovi hrádza sa kladú
Za reznosť ho vabi dar sviatočného sladu.
Lež on s hnevom zahrní: *ten dar pre mňa nenie!*
Mne sa vyviest nakladá — *hrozné zpusťenie!*
A čo kedys' Ismard v prorockom videl ducha,
Z vejúceho povstane to nad Seinou ruchu.

Tam zdiveľosť položí vzdorovité stány
Vezmúc Paríž na oko, perlou sveta zvaný.
Sodoma! daromné sú tvoje väže, domy,
Keď sa blisne a počnú párať mocné hromy.
Že ľahneš zpusťošena jasnojasne volá
Choroba, v ktorej väziš okolo do kola . . .
Divadlo vznešené! ba, či moje kosti
Slabé a zkrehlé zimou, oheň tvoj pohostí!? —
Nad takýmto obrazom dušou mier zachveje
A pieseňku túto broď síz volných zaleje.
Ja zanevrel som zášťou v nehodách zdiveľý,
No ku mieru obraty vyššie ma primály.
Podávam svetu ruku a s rukou sám seba —
Utíšený na bozku omrvinky chleba.
Na telo moje slabé neplýva búrky moc,
Lež prechádza na druhých cezo mňa steskov noc
A to je, čo pôsobí nové mi bolesti . . .
Hoj, Bože, neopúšťaj na trápnom rozcestí.
Pokrop svet dážďom manny, nech s ním strasť
prestane
A nenávisť na tvoju vôľu v lásku vzplane.
By samopašný syn a ošudený v práve
Vyrovnaní, hladeli na nebo belavé.
Bože! veď bez teba vták z vysoka nezpadne,
Nuž daj, nech i hladný s tým, s čím sytený vládne.
Polahod' prikrošť zimy, by keď jaro stane
Spieval s vtáčtom i spevec: *Sláva tebe Pane!*

Jozef Jančo.

Kvetinárka.

Obrázok z veľmestského života.

Od Miloslava Dumného.

(Dokončenie.)

XXII.

Hrozné bolo precitnutie ubohej Maríny.
Z mdloby svojej prebrala sa vo väzení. Ne-
chácala, čo sa to s ňou porobilo?

Mnoho času potrebovala, kým myšlienky
svoje pomaly posbierala, kým sa na všetko,
čo sa s ňou dialo, rozpamätať mohla.

Vedela, že ona k istej grófkke kytku niesla,
že túže kytku z naloženia jedného panského
sluhu odovzdala; vedela, že grófkka zomrela,
že jej bola na pohrabe, — tam, keď grófkku
z nemocnice Rochusskej von niesli, že zmoc-
nili sa jej ubohej kvetinárky, lebo jedna osoba,

ako sa pamätala chyžná grófkina, práve vtedy,
keď ona vidiac grófkkinu rakev na voze, omdlie-
vala, zvolala: „Držte ju, zmocnite sa jej, to
je tá, čo priniesla jedom napustenú kytku
grófkke.“

Grófkka tedy bola otrávená a ju držia za
travičku. Ona otráвила grófkku kytkou, tou
kytkou, ktorú jej ten panský sluha na ulici
kázal grófkke odovzdať. To je hrozné polozenie!
Keď to počuje jej chorá mať — to bude jej
smrť. Ubohej kvetinárke srdce pukalo, ona
taká nevinná — a má zodpovedať za jeden
ľudský život; ona taká mladá, taká nádeje-

plná a má uvädať v dušnom, tmavom, plesnivom žalári. Hrôza obkľučovala ju, domnievala sa, že to neprežije. —

Mnoho tráplivých dní, mnoho bezsenných nocí prestála ubohá kvetinárka v tmavom žalári bez toho, žeby mimo strážnika, chlieb a vodu jej prinášajúceho, iného človeka bola videla. Ale i ten strážnik neposhováral sa s ňou, bol odmeraný, chladný, zasmušený. Len po mnohých dňoch domohla sa uväznená duševnej úľavy — v modlitbe. Modlitba bola jej družkou, jej spoločnicou, útechou.

Raz práve modlitbou posilnenú a potešenú zavolali ju k prvému výsluchu. Bladá deva dobre z ňoh nezapadla, stráž ju musela podopierať, keď ju do siene pred vyšetrojúci súd dovedli. Tu zaviedli s ňou protokoll. Musela hovoriť ako sa volá, koľko je ročná, odkiaľ pochodí. Udalala svoju matku, jej byt, ktorá že osobytne bude vypočutá. Musela do podrobna vyrozprávať ako to bolo s tou kytkou. Keď po výsluchu žiadala si k sebe matku, bolo jej to odopreté, slúbili jej ale návštevu matkinu na pozdejšie časy, až bude i tá vypočutá. Napomínali ju prísne, aby nič neťahala, lebo že pokuta jej zločinu bude miernejšia, jestli sa kajúčne prizná ku všetkému. Ona tvrdila že je nevinná a tvrdenie svoje horkými slzami zmáčala. Oznámeno jej bolo aj to, že tieto dni navštívi ju jeden zástupca, pravotár; tomu aby sa zdôverila so všetkým, čo má na srdci a na svojom svedomí, lebo že v jeho rukách spočíva osud jej budúcnosti. Kvetinárka sa poďakovala a túžobne očakávala zo dňa na deň zástupcu svojho.

A zástupca prišiel. A zástupca ten bol jej známy. Neraz ho videla v hostinci, niejednu kytku od nej si kúpil, niejednu pripála mu útlými prstôčkami svojimi na prse jeho. I on jej zjavil že ju dobre pozná, že ju voždy za hodnú devu držal a že mu je nesmierne ľúto, takto ju vidieť. Vyzval ju, aby mu celý stav tej osudnej záležitosti, čo ju do žalára uvrhla, bez obalu vyrozprávala.

Kvetinárka dobrotou svojho zástupcu, pravotára Janka Blyskavého posmelená, porozprávala mu jasno celý stav veci. Janko krútil hlavou, veril, že je nevinná, ale kde nájsť toho sluhu, čo jej tú kytku dal.

„Chcete vidieť svoju matku?“

„Ó, môj zlatý pane zástupca, len mi k tomu dopomôžte. Potom už nedbám, nech priam robia so mnou čo chcú; len nech sa aspoň od matky svojej odoberiem.“

„Tu je vaša pani matka.“

Dva ostré výkriky rozlahly sa väzením a matka s dcérou ležaly si v objatí.

Dlho musel pravotár zástupca čakať až sa utíšily a pokojnejšie hovoriť v stave boly. Na vyzvanie jeho i matka udala stav veci s onou kytkou na vlas tak, ako dcéra. Soznanie matkino počul aj sudca v pozadí nepozorovane stojací. I držal ho priam za pravdivé. Dcéra s matkou sa nevidely od času uväznenia a rovnako vec udaly a soznaly. Ženský jazyk nemôže ale nikdy byť dosť opatrný. On obyčajne musí rýchle pretekať myšlienky. Tak sa stalo aj s našou Katicou Dubských. Ubohá kvetinárka dosiaľ voždy ju mala za svoju vlastnú matku a teraz vyzradila Katica, že je Marina nie jej vlastná dcéra. Tým horšie to bolo, že pravú jej matku uďať nevedela. Marina si zúfala. Ona je len vyvrhelom sveta, bez otca, bez matky! Kto vie, ako sa ku Katici Dubskej dostala? . . . Tieto hrozné myšlienky väznily jej ubolenú dušu väčšmi, nežli to tmavé väzenie jej telo.

Keď Katica od Mariny odchodila, nevedela táto, ako sa má lúčiť s ňou. Nebola ona, ktorú vždy čo takú ctíla, jej matkou. Plakala usedave a bozkávala jej dobročinné ruky.

Pravotár zástupca ale tak ľahko matku nevy pustil. Nie len pred súdom pri vyšetrovaní musela soznať všetko do podrobna, čo sa na Marienu vzťahovalo; ale on s ňou odobral sa ešte do jej bytu a obsérne dal si vyrozprávať jej i Marinin lós i všetky okolnosti, ktoré mu z tohoto labyrintu mohli poskytnúť jasného východu.

Pravotár kombinoval a rozmýšľal za viac dní. Nie ináče na základe Katicou podaných dátok robil to isté aj vyšetrojúci sudca. Jedného dňa navštívil Blyskavý svoju klientku vo väzení s vyjasnenou tvárou a zvestoval jej, že sa uďa, že jej nevinnosť vyjde na svetlo. —

XXIII.

Prenesieme sa na krýdlach obrazotvornosti našej zo starého do nového sveta, z Európy do Ameriky. — Tam sme opustili boli Aurela so Jeanom, kde pomstou zahoreli, každý proti svojej lúbenici. Oheň pomsty tejto silne plápolal v srdciach oboch žiarlivých zalúbencov a len ešte jednej jedinej iskry bolo treba, aby plameň pomsty zničil sa v záhubný veľký požiar škodo- a zkazonosne účinkujúci, zpálil a zničiť majúci štvoro srdc. Aurel bol už tak odhodlaný na všetko, že to najhoršie dalo sa od neho očakávať. Život jeho i tak bol zničený. Svedomie, ako sme videli, hlásilo sa a hmotný nedostatok, potupa a hanba čo lpela na jeho mene, zločiny spáchané, ktoré mohly v každom okamžení prísť na svetlo — to všetko volalo na neho, aby urobil koniec mukám a aby sa pomstil na svoditeľke svojej. Lež miss Oceania bola chytrá stvora a jej oddanec Laverier pochodil tiež z pokolenia jašterčieho. Oni to tušili, poznávali, čo za búra dvihá sa v srdci tak dlho použitého a od nich oboch vykoristeného Aurela. Miss Oceania s Laverierom zmizli, zmizli na lodi idúc preč z nového do starého sveta. Iste utekali pred ním do Paríža. Aurel telegrafoval na všetky strany a žiadal pekný párik čo zlodějov zadržať. Poznamenať musíme, že Oceania s Laverierom ešte pozostatky majetku Aurelovho sebou vziať nezameškali. Jean oplakával svoju Tinku, bo tá tiež bola zmizla. Aurel najviac obviňoval Jeana, iste to on niejak Tinke prezradil, jakoby sa pomsfa pre ne hotovala. Žiarlivosť jeho ho neomylné urobila nepozorným. Chytrá Tinka predvídala pád veliteľky svojej a zároveň poponáhľala sa i s ňou ratovať. Aurel bol zničený, Jean si zúfal. Klial nevernú milenkú a ešte viacej klial ošemetného a pri tom tak šťastného Francúza, ktorý s dvoma milenkami zutekal. Jediná nádeja oklamáných zalúbencov bola teraz už len telegraf. Neujdú, nemôžu, nesmú ujst. Aurel už videl v duchu miss Oceaniu, jako mu padá k nohám a o milosť prosí; Jean zase sa hotoval na privítanie svojej Tinky, ktoré malo byť korené. Neodpustí jej tak ľahko, ej, už to veru nie.

Jednoho dňa, keď si pán i sluha pri obede pomstou horiac takto bláhali, prinosené byly noviny. Aurel ľahostajne siahol po nich a preberal sa v chýrniku. Tu razom mu noviny z ruky vypadly. Jean celý nalakaný priskočil k svojmu pánovi a zodvihol na zem padlé noviny.

„Jean! Jean! tu čí—taj, tu, to je hroz—né, súd bo—ží!“

„Ja neviem čítať, pán osvietený! Čo je to? kde je to? Čo za novina?“

„Tu, tu to sto—jí, Jean, oni za—hy—nu—li. Súd boží, on za—sti—hne i nás. Bo—že! ty si hroz—ný! hrozný! . . .“

„Kto zahynul? ako zahynul? kde zahynul?“

„Všetci, všetci na lodi; v mori zahynuli!“

„Laverier?“

„I ten zlosyn.“

„Tak mu treba! I Tinka, pán osvietený?“

„Neomylné.“

„Zradná duša! A predsa, predsa mi je tak okolo srdca, ako by som plakal mal.“ A Jean pustil sa do plaču.

„Aj Oceania zahynula,“ slovil po dlhšej prestávke Aurel a jakoby všetko bolo razom zabudnuto, počal i on plakať.

„Ale jako sa to len stalo? Prišla búrka, loď sa ztroskotala?“

„Ináč sa to tu opisuje.“ A Aurel vzal opäť noviny do ruky a čítal z nich Jeanovi. Tam stálo, že loď „Mistr Great“ z New-Yorku vyplávavšia priam na druhý deň na širom mori sa bezpochyby vznatím sa pušného prachu zapálila a tamže zhorela, tak že keď druhá na pomoc jej idúca loď k nej došla, už bolo pozde, loď roztrhlo, v povetrí lietaly kusy z nej i údy ľudské. Druhá polovica lode tiež horela. Bol to hrozný pohľad, vidieť na tejto zúfalých ľudí behať. Opisovaly noviny obzvlášte tragickú smrť dvoch ženských, ktoré jeden mužský v náručí držal — ako to z daleka z lode na pomoc idúcej rozoznali — tieto tri osoby na uhol spálené padly do mora a po površí jeho hrozne zohavené spolu plávaly.

„To bol Laverier s Oceaniou a Tinkou!“ zavzdychli si pán i sluha jeho.

„Oni zahynuli!“ vzdychal Aurel, „to boží súd! Bože, ty si hrozný, hrozný! V starom i novom svete, na suchu i na mori dosiahneš človeka!“

Sotvaj to Aurel dosloviel, bolo klopano na na dvere. Dau vstúpil tajný policajný muž a pýtal sa, či má šťastie s pánom Aurelom Podhorským a či je to tu jeho sluha Jean?

Keď mu prekvapený Aurel s „áno“ odvetil, pýtal sa po Oceanií a Tinke, či skutočne odišli s loďou „Mistr Great“ z New-Yorku?

Keď Aurel i na túto otázku s „áno“ odvetil, slovil tajný policajt: „Tých tedy súdil Bôh!“

„A nás?“ vpadol mu zastrašený Aurel do reči.

„Vy ste od tejto hodiny v mene presidenta spojených štátov amerických a v mene pravdy a práva moji väzňovia!“

„Smel bych prosit' proč?“

„Tu zatykač! Pre pána i sluhu, pre speváčku opernú i jej služobnú. Hotujte sa páni nazpäť do Europy. V Budapešti vo väzení sedí už dlhý čas nevinné jedno dievča, kvetinárka, sedí tam nevoľne pre váš zločin.“

Aurel zkamenel. Jean zpadol od strachu a ostal kľačať na zemi, na celom tele sa trasúc.

Sotvaj stačil pokynúť tajný policajt svojmu mužstvu, aby prišlo dnu, vyskočil Aurel, siahol do škryni po revolveri — a mŕtvý padol na zem. Policia zmocnila sa už len sluhu Jeana. —

XXIV.

Od toho času, jako zpôsobilý zástupca kvetinárkin odôvodnené kombinácie svoje súdu predložil, bola ona vo väzbe síce ešte podržaná, ale docela inú chyžu jej dali, ktorá sa väzeniu naskrze v ničom nepodobala, a docela ináč s ňou obchádzali, áno, Katica a Blyskavý mali svobodný prístup k nej.

Príchod v Amerike uväzneného do Budapešti privezeného sluhu Jeana urobil veľikú sensáciu. Noviny už boly sdělily nešťastnú smrť Aurelovu, Oceaniinu, pri čom obecnstvo dozvedelo sa úplne o pomýlenom živote z vlasti zmiznuvšieho, už zabudnutého Aurela. Na Oceaniu sa tiež mnohý dobre vedel roz-

pamätať z času jej vystúpenia v hlavňom meste. Zvedavosť a napnutosť na záverečné prelítenie bola všeobecná. Tajných a veľikých vecí domnieval sa každý dopyčuť a dozvedieť.

Konečne prišiel túžobne očakávaný deň. Súdobná sieň naplnila sa obecnstvom vybraným, ktoré si karty vstupné bolo vymohlo, viac ale nežli vo dvorane bolo obecnstva pred súdnym domom a na uliciach. Obecnstvo malo veľiký súcit k nevinné väznenej deve a bolo zase veľice zvedavé na soznanie lapeného sluhu.

A lapený sluha tam dnu pred súdnou stolicou soznával. Soznával najprv zločin ukradenie dieťaťa, vyhovárajúc sa, že to páni naložili a čin ten dukátami odmenili. Čin ten ale že vyviedla Tinka, aj dukáty zaň schovala. Teraz že je už aj s paňou svojou pred božím súdom, kde aj pre neveru k nemu prejavenú odsúdená bude.

Katica Dubský poznala Jeana jako sluhu svojho bývalého pána Podhorského. Jej manžel-tvo bolo bezdetné, všetko sa shodovalo, zo zločinu otravovania obvinená jej schovanka, Marina nebola tedy nikým iným, jako tým ukradeným a jej od starej Dory doneseným dietatkom, ktoré ona tak jako svoje dieťa opatrovala, s ktorým ona v Pešti biedila, ač 600 dukátov má pre ňu v sporitelni. Tie jej chcela nechať chudobnej dľa domnenia deve na veno. Teraz je dokázaná vec, že chudobná dosiaľ kvetinárka Marina Dubský nenie nik iný jako Ella Podhorský, ktorú jej vlastní ujko dal ukradnúť, ktorej jej vlastní ujko dal mater vdovu, grófkú Ellu, jedom napustenou kytkou otráviť.

Jean soznával, vyznal a soznal všetko. Obecnstvo bolo v zvedavosti svojej nasýtené, počulo tu veci neslýchané, nevidané, hrozné.

Ella Podhorský — z kvetinárky odrazu potomok väzenej rodiny grófskej — bola za nevinnú vyhlásená a obecnstvo ju živilo, oslavovalo.

Ubohú Ellu ale udalosti tak hrozné a jích odhalenie premohly, obzvlášťne ale tá smutná a hrozná okolnosť, že ona sama nevedome svojej vlastnej matke kytku jedovatú podala, tak rozčulila a dojala, že do ťažkej horúčky upadla. V nebezpečnej nemoci svo-

jej o nikom inom nehovorila, keď z cesty vravela, ako o nešťastnej svojej matke, ktorá sa jej tak milo bola usmievala, ktorá pred smrťou svojou iste v nej dcéru svoju tušila.

* * *

Vesele si besedovali starodávni naši priatelia zo škôl, Janko Blyskavý pravotár s Fedorom Skočným, učebárom. No, nebesedovali si pri dobrom vínečku len sami, bola to celá spoločnosť, v ktorej veselý večer trávili.

„Janko vyhral stávkú,“ slovil Fedor, „naša kvetinárka nebola podobná iným kvetinárkam, Janko to dobre tušil a — vyhral.“

„Tak je, kamarát,“ slovil jedon zo spoločnosti, „zaplať stávkú, Fedorko, ty si prehral.“

„Platím. Nie desať, ale sto zlatých skladam na dobrý cieľ. Lepšieho cieľa neviem, nežli je výchova a výučba mládeže. Obetujem tedy sto zlatých na pomoc slovenskej študujúcej mládeže.“

„Živio Fedor! sláva mu!“

„Sláva ale predovšetkým nášmu Jankovi, ktorý svojim ostrovtipom prišiel na také zločiny a ratoval dušu nevinnú, ktorá ho čo manželka oblaží.“

„Sláva grófke Elle Podhorský a jej mladonievničkovi Jankovi!“

Družina zdravkala nadšene.

A tak sa stalo. Grófku Ellu Podhorský po jej vyzdravení viedol Janko Blyskavý k oltáru. Za čo jej nevolná, nebohá matka celý

život pokutovala, aj životom zaplatiť musela, — že totiž za muža nezemäna si zvolila, — to ju oblažilo. Ubohá, tak ťažko probovaná Ella nemala mimo dvoch duší nikoho na tom širom svete. Katica Dubský, ktorú vždy sťa matku svoju považovala a ctíla, zachránila jej bola život; no, Blyskavý ratoval jej česť a čiastku dedičstva po matke. Šesťsto dukátov aj s úrokami obdržala Ella od Katice čo veno. —

Erb Ellin bol premenený, ona si doň dala „kvetinárku.“ Katica si žila s mladými spokojene. Ella i Elenu, u ktorej boly na hospode, obdarovala, ac toho nezasluhovala, s tým napomenutím: aby s cudzími dobre nakladala, lebo nevie, kto sú a čo z nich byť môže. Hrob matky svojej, ktorú nepoznala, Ella každodenne venčila. Tak ju ľudia i potom volali: grófka kvetinárka.

* * *

Jean ohľadom na to, že bol len spoluvinníkom zločinu iných, obdržal dvadsať rokov väzenia. Tam mal času dost o falošnosti Tinkinej premyslovať. —

* * *

Keď chudobní a nešťastní došli pomoci, úľavy, opatery, čo sa tak často stávalo vo veľmeste, a keď sa kto pýtal: kto to bol, čo jim pomohol? obyčajná odpoveď znela: Ktoby iný, ako ten anjel v Iudskej podobe, tá štedrá, ľudská, dobrá, nevyrovnaná grófka kvetinárka.

V zákatí sveta.

Poveš.

(Pokračovanie.)

Tetka Madlenka.

Je to zvláštno, skoro bych riekol charakteristické pri malých mestách, v ktorých rodinné, pokrevné a priateľské pomery vyvinuté mnohoročným spoluprebyvaním s vyhradením vlivu vonkajších živlov, spájajú takmer celé obyvateľstvo v sväzok príbuznosti, že obyčajne jestvuje v nich osobnosť, ktorá tvorí tak rečeno osu, okolo nejž točí sa celý spoločenský život. Možno, že je to pozostatok z tých starych, pradávnych slovenských ča-

sov, keď otec rodiny stál na čele tejto, a nad viac rodinami vyvodil kmeť alebo starešina. Ale neodškriepna pravda je, že taký obyčaj bol v mestách slovenských, ktoré sú prevažne malé, ešte v štyridsiatich rokoch. Od tedy pravda popremieňaly sa podstatne pomery. S touto premenou ja nemám do činenia, lebo ona stala sa až po tých udalostiach, ktoré umienil som si vyprávať.

Keď za starých časov vždy to bol otec alebo kmeť, akoby smer dávajúcou a prúd

života určujúcou osou, i teraz niekedy je to ešte, pravda len v zriedkavých prípadoch, mužský, zväčša ale už ženská.

Ku nej utiekajú sa so všetkými žalobami matky i dcéry; u nej hľadajú potechu a poradu vo všetkých trampotách života; ona dáva rady, čo a ako stať sa má; ona rozhoduje ako najvyššie forum, čo sa sluší a svedčí a čo nie; čo môže a čo nesmie byť; a len ten kroj šiat obstojí, ktorý dosiahne jej schválenie. V jej rukách spočíva ďalej rozhodná svrchovanosť kritiky, proti ktorej ďalšej appellaty niet. „Hľa to povedala ona,“ značí toľko, že to tak a nie ináčie byť musí.

Rozumie sa samo sebou, že ona má rozhodný vliv i na osud milujúcich sa, a preto títo namáhajú sa získať a poistiť si jej blahosklonnosť. Lebo beda tomu, kto by túto utratil. Ani by mu vo sne nenapadlo, žeby jeho čistá, verná, obetivá láska najšť mala odpor, a zrazu zo všetkých strán zjavujú sa prekážky, ktoré ochromujú vzlet a ničia všetky nádeje, podtínajú všetky výhľady krásnej budúcnosti.

Možno, že mnohým zdať sa bude, že preháňam, že preceňujem vliv tej osobnosti, ale ja hovorím zo zkušnosti a na výstrahu všetkým milujúcim budúcnosti, aby uvážili dobre slová moje, a uverili jim, lebo ináčie neminie jich trpká, horká zkušnosť.

Lahko je pustiť sa do brojenia proti domnelým a zdánlivým predsudkom, ale o mnoho ťažšie je tieže premôcť. A vekmi upevnené obyčaje sú mohutným bralom, vzdorujúcim všetkým útokom a nápadom, ba napadateľovi hroziacim záhubou. A keď všeobecnosť uznáva túto moc, márný je vzdor jednotlivca.

Takouto osobnosťou v Jedlove bola tetka Madlenka. Slušná teď vec, aby som jej venoval túto kapitolu.

Panna Magdalena Sirôtka, v celom meste len ako tetka Madlenka známa, mala už dobre pol stoletia za sebou. Pekný to vek, v ktorom veru možno si nadobudnúť mnohé známosti a skúsenosti. Jej otec, nebohy Daniel Sirôtka, prišiel do Jedlova ako učiteľ. Pozdejšie, ako to nič neobyčajného nebolo, vyšvihnuť sa za senátora, a pri poslednej volbe pred jeho smrťou už len tri hlasy rozhodly, že nezasadnul na mešťanost-

ský stolec. A tak len túto najvyššiu hodnosť v meste Jedlove nedosiahol.

Jeho jediná dcéra Magdalena, alebo ako ju on v otcovskej hrdosti nazýval: Magda, keď i nebola dokonalým vzorom krásy, predsa ako jej rovesníci a rovesnice vyprávali, bola svojho času veľmi ctenou a váženou krásavicou v Jedlove, natolko, že jej i za chotárom chýr bol.

Každý uverí, že jej naschádzalo na záletníkoch a pýtačoch. A mala i v čom preberať. A túto výhodu znamenite vykoristila. Preberala až prebrala.

A to sa vám stalo tak. Za čas francúzskych vojen vojsko neprestajne sem i tam premávalo sa. A tak stalo sa, že jedon oddiel jazdy, tuším železnici to boli, dostal sa i do Jedlova, a tam pobavil sa za dlhší čas. —

To dvojacisté súkno od dávna mávalo zvláštny dojem a pôvabne účinkovalo na oko ženské. No a keď v tom súkne zaodiaty bol i ináčie úhladný mladík, a keď pri tom bol ešte i dôstojníkom, tu vám pri pohľade naňho tancovaly radosťou všetky pannenské srdcia. A nadporučík železníkov (kyrýsníkov) barón Teodor Eibiš bol veru krásnym vojacom, tak že na seba obracal pozornosť celého krásneho sveta. Jeho ohnivé oko neodrazilo sa bez účinku od ladového dosiaľ srdiečka Magdinho, ktorá z koriacich sa jej domorodých záletníkov si len žarty tropievať zvykla. Lad obťažajúci jej srdce topil sa, a toto konečne zahorelo túhou, nekonečnou láskou ku krásnemu dôstojníkovi. Ale ani on neostal lahostajným a v trefom týdni svojho bavenia sa v Jedlove bol už jediným, súperom nemajúcim hrdinom. Predošlí záletníci videli, že sú jich nádeje úplne pohrobené, ustúpili, ponechajúc voľné pole krásnemu barónovi. Vzájomná láska rástla s každým dňom, a v štvrtom týdni už čo neomylné vyprávaly susedy, že veru ten barón pravdepodobne bude zaťom šťastného senátora.

Že to vzbudilo všeobecnú závišť, je snadno pochopiteľné. Ale Magda na to nedbala. Šťastná, nemala smyslu pre jinšie, žila jedine láske svojej. —

Tak minuly zase dva týdne. Nič nekalilo blaženstvo milujúcej Magdy, ktorá na krotké upomínania otcove: že takáto láska je k ničomu; že vojaci len zavádzajú dievčatá; dnes sú tu, zajtra inde, a všade milenka s úplnou presvedčenosťou odvetovala: on ma lúbi, a ja jeho. Ja neupustím od neho. Konečne vidiac otec, že sú márne všetky jeho námahy, nehovoril nič, ale prial si, keby len tí vojaci čím skôr ta šli, zkade prišli.

A šli. V čas ráno zavznela káková trúba, oddiel zastal do radu a opustil mesto.

Bolo tam plaču, bolo kvílenia. Magda div si nevyplakala oči. Nuž ale ktože môže proti osudu. Jej jedinou nádejou a potechou byly sľuby barónove, že jej bude písať, že bude s ňou v ustavičnom listovnom spojení, až kým vráti sa opäť ku nej.

Ale sľuby ostaly sľubami, mýnaly sa týdne, mesiace, roky, a o peknom dôstojníkovi žiadne zprávy nedochodily, a ani on sa nevracal. Tu skúsila verne milujúca panna, že je oklamaná. A jistota tohto stala sa rozhodnou pre jej celý život.

Jej viera v stálosť a vernosť mužskú zanikla. Neverila a neverila, a preto i všetkých potomných záletníkov z krátka a určite odbyvala; až konečne žiadon netrúfal sa jej sblížiť, tak že po uplynutom celom polstoletí ešte vždy v poctivosti plietla si svoj šedivý pannenský vrkoč.

Pochovala otca, ktorý s tým upokojením opustil toto údolie biedy, že dcére svojej hmotne pojistil budúcnosť. Pravda, že ináč zmanené videl všetky nádeje svoje, ktoré pestovalo jeho otcovské srdce, lebo nedožil zaťa, nedožil vnukov, ktorým tak velice tešil sa. Veď veru i tie najkrajšie naše nádeje veľmi často vychodia na zmar.

Po smrti otcovej panna Magdalena sriadila si samostatnú, neodvislú domácnosť. Nie, žeby asnaď utiahla sa bola do desnej, usmrcujúcej samoty; žeby vyhýbala bola styku s ostatným svetom, to veru nie. Ba práve naopak. Nikde nechýbovala, na všetkom brala činný podiel, všade rozhodným vystupovaním vyvodila, a neviazaná súc žiadnymi osobnými ohľadami, dosť skoro nadobudla si smerodajnú prevahu. A tak stalo sa, že dosiahla ten

stupeň významnosti, na ktorom stála, keď sme my šiesti kamaráti uchádzať sa chceli o jej podporu v záležitosti maškarného bálu.

O dva dni po tej našej schôdzke, v ktorej ustálili sme sriadiť maškarný ples, sišli sme sa opäť na pokynutie Krupcovo. On nám vyprával, čo vykonal.

„Bol som včera u tetky Madlenky,“ hovoril, „a šťastie mi prialo, lebo som ju samotnú našiel, čo je ako vám známo, nie veľmi snadána vec. Lebo buď je ona niekde, alebo niekto u nej. No včera bola samotná,ďaka tej chujavici, ktorá panovala. Ani jej výnšt sa nechcelo, ani k nej nikomu sa nežiadalo. Viete, že je ona hrozná nepriateľka samoty. Mój príchod bol jejtedy vítaný.“

„To je k uvereniu!“ poznamenal Milko, „veď si ty i tak jej miláčkom, tým milším v dobe samoty.“

„A ako žiadon jiný znáš ju zabávať,“ dodal Strmý, „vaše letory veľmi sú sympathické, škoda, že vek je prekážkou vášho užšieho spojenia!“

„Nechajte si tie ústipky na lepšie časy, mne sa tak zdá, že ani vy nie ste zaujatí proti nej. A že ja teším sa jej zvláštnej náklonnosti, môžete mi veriť, že si to vysoko cením. Ale teraz nepretrhujte ma a počúvajte moju ďalšiu zprávu.“

„Rozhovor náš točil sa okolo rozličných predmetov. Začali sme s našimi pomerami; zpomínali sme i ten nezdařený výlet na meštánostov laz, a ona dosť zrejme dala na javo, že veru hlavne jej zaviazaní sme povďačnosťou, že tie hnevy tak skoro prestaly. Stálo ma to, hovorila, dosť práce, aby som presvedčila, nie tak dievčatá, lebo tie len k vôli mamičkám fúkaly sa, ale mamičky o hlúposti toho hnevu. Len ony to nechcely vraj chápať, že ste vy nemohli vedieť, že sa povetnosť premení a že príval bude. Ja som jej i v mene vašom pokorne zadakoval, a keby nebola tak rozhodnou nepriateľkou bozkávania rúk, veru by jej i ruku bol pobožkal.“

„Tedy predsa ona! myslel som si to, ale netrúfal som sa určite hovoriť.“

„Nuž veď konečne tetka Madlenka má i rozvahu i zdravý rozum, a v tomto ohlade predčí nejednu —“

„Ba všetky!“ vybuchol Milko.

„Len ďalej, Janko! ďalej vyprávaj. Čo nasledovalo na to?“

„Medzi rečou opýtal som sa jej, že či už bola na maškarnom bále? Nie! odvetila ona, čudným okom pozrúc na mňa. A prečo sa to opytujete? Nuž reku napadlo mi, čo som nedávno o jednom maškarnom plese čítal. A čo takého? Začal som jej obsérne vyprávaf, aká je to krásna zábava. Aká veselost, aká volnosť pohybovania, a najkrajšie je pri tom reku to: že jinače dobrí, veľmi dobrí známi, nepoznajú sa pod náličnicami, jeden s druhým vystrájajú do popukania žarty. — A či ste vy vraj videli už taký bál? — Keď som v Prešporoku chodil do školy. — Tak vy to viete, ako to treba ustrojít? — Ach! reku, to je nie ťažká vec, jestli je len chuť a vôľa v obecenstve.“

„Tetka Madlenka zamlkla; videl som, že čosi zamýšľa. Aha! reku, už ťa mám. Mlčal som i ja, nechcejúc ju vytrhovať z myšlienok. Prešlo niekoľko okamžení v tomto mlčaní. Zrazu pozre tetka Madlenka na mňa a začne hovoriť: Viete vy čo! — v tom ale ktosi zaklope na dvere a na jej „svobodno“ dnu vníde pani Chvalinská!

„Ej tá tiež mohla vystať. Teraz tolko vieme, ako sme vedeli. No a ďalej?“

„Pobavil som sa ešte za niektorý čas, aby pani Chvalinská nemyslela, že asnaď pred ňou utekám. Potom ale, lebo som dobre pozoroval, že bez príčiny nepríšla a že má niečo na srdci, čo len tetke sďoveriť chce, odporúčal som sa a odišiel som preč.“

„Nuž a nič viac? to je všetko?“

„Nie! keď som odchodil, riekla ešte tetka Madlenka: „Ufám, že zajtrá dopoviete mi, čo ste dnes nezakončili. — Z toho zatváram, že ona dnes chce ďalej o tej veci vyprávaf, čo si namyslela!“

„Tedy neomylné choď zase!“

„Pôjdem! ale ja mám inšie za lubom.“

„A čo? hovor! nech to zvieme!“

„Pôjdeme všetci.“

„Všetci? a načo všetci? pred všetkými nesďoverí sa!“

„Nepôjdeme razom, ale prichodiť budeme ako obyčajne po jednom, až sa všetci u nej

shromaždíme. A myslím, že nebudeme sami, ale že tam najdeme už naše krásotinky.“

„Tým menej prezradí tetka Madlenka úmysly svoje!“

„A ja som presvedčený, že hej! Tam keď všetci pospolu budeme, začne svoje účinkovanie. Ona navrhne maškarný ples. My musíme sa zdráhať, budeme robiť ťažkosti, a len po mnohom namáhaní súhlasit s jej návrhom. Uvidíte, tak to bude najlepšie. Tým spôsobom vzbudíme takú zaujatost u tetky Madlenky, že neustane dejstvovať, kým maškarný bál nebude pojistený a kým preň nezíska veľké obecenstvo!“

„Dobre tedy! urobíme tak. Teraz ale bračekovci len tak po jednom miznime, aby nás niekto nezpozoroval hromadne ísť, lebo by hneď zatvárali, že zase niečo kujeme!“

Nebola to púha zvedavost, ktorá ma k tomu viedla, aby som čím skôr vybral sa na návštevu k tetke Madlenke. Nemocných, a tých nebolo mnoho, ponavštevovať som do poludnia, tak že mi popoludnie svobodné bolo. Hneď po obede, akonáhle to slušnosť dovolovala, a na tú v Jedlove veľkú váhu kládlí, vybral som sa k tetuške, kojac sa tou pevnou nádejou, že tam už najdem Eleonoru. Lorka bola predmetom zanjímajúcim srdce moje. Hovoriac toto, neprezradzujem žiadno tajomstvo, aspoň v Jedlove nikto nepochyboval o tom, že keď nadíde doba zakončenia môjho mládenectva, panna Lorka bude tá, ktorú povediem k oltáru.

Aké bolo tedy nemilé pre mňa prekvapenie, keď príduc k tetke Madlenke túto našiel som úplne samotnú. A ona pozrúc na mňa a zpozorujúc lietavý zrak môj po chyži, uvítala ma tymito slovami:

„Darmo hľadáte, pán doktor! niet tu nikoho. Nelichotí mi to síce, lebo vidím, že vaša ctená návšteva neplatí výlučne mne! Nuž ale posadte sa, asnaď ešte príde, čo tu niet!“ a s usmievačím výrazom tvári podala mi svoju ešte i teraz nežnú rúčku.

Vo veľkých rozpakoch som bol, nevediac, čo na túto prímluvu odvetiť. A to tým viac, že nemýlil sa bystrý zrak tetkin. Pomohol som si, ako som najlepšie vedel, a s úsmechom pozrel som do jej očí.

„Panna Madlenka ráčite sa i mýliť i nemýliť. Mýliť v tom, jestli predpokladáte, že moja návšteva neplatí vám; nemýliť sa, mysliac, že som sa úfal najst tu ešte niekoho jiného. Načo upierať, čo je pravda!“

„Dobre máte,“ odvetila ona, „vaše upieranie by i tak u mňa márne bolo. Znáam ľudské povahy a i túžby zamilovaných. No a že ste i vy takým, to ani sám netajíte.“

„Nie, načo i zatajovať city, ktoré sú človekovi najmilšími? a ktoré vzdor všetkému utajovaniu samy sebou prerážajú sa do verejnosti?“

„Pravda, že vy to ako doktor najlepšie znáte. Vzdor tomu ale ste mi vítaným hosťom. No a teraz vyprávajte, ak sa vám líbi, trebárs i o Lorke.“

K tomu som ale nemal ani najmenej vôle. Ale na také priame vyzvanie sotvy by som bol znal odolať, keby mi náhoda nebola prišla na pomoc.

A náhoda tá zjavila sa vo dverách chyže, ktorými práve ako na zavolanie vstúpily do chyže dve mladé devušky. Ani jedna z nich nebola síce túžobne čakaná Lorke, ale za to mi i tieto vítané byly, lebo ma vysvobodily z ťažkého postavenia museť niečo vyprávať o tej, ktorej tu nebolo.

Panna Marinka a panna Žofia byly sester-nice, a mimochodom buď rečeno, tá prvá Krupcova, tá druhá ale Záleského vyvolená.

Po obyčajnom uvítaní, a keď tetka Madlenka potutelným, ale mne dosť zretedným zrakom hodila na mňa, ako by mi riecť chcela: „zase márna nádeja!“ paničky posadaly si a daly sa do práce. Hovor viedly sme o deň-ných udalostiach. Prišiel Milko, a tu dostanúe pomocníka dostávali sme prevahu a mimo tetky my viedli hlavné slovo.

Prišla pozdejšie Anastasia, dcéra tu v odpočinku žijúceho majóra Rubalovského, ktorej od jistého času nápadne dvoril priateľ Strmý.

Za ňou prišiel Záleský, a o maličkú chvíľu panna Ernestina, ktorej dvoril Milko, a s ňou panna Emma, jejžto prevažným ctiteľom bol Kurz.

Všetky byly tu, len tá moja ešte nepri-chodila. A tá tetka Madlenka len za každým pozerala na mňa a ten úsmech neopúšťal jej

ústa. To ma už započalo domrzať. Ale som už len trpezlivo čakal, čo bude ďalej. Asnaď len dôjde.

Prišiel Strmý, prišiel Kurz, a o Lorke ešte ani chýru. Mojim šťastím bolo, že v zväčšenej spoločnosti nedbalo sa mnoho na jednotlivca, tak že som ja bez prekážky oddať sa mohol svojim trapným dumám. Myslel som, že moju zádumčivosť nikto nepozoruje. Ale mýlil som sa, lebo kedykoľvek obrátil som zrak svoj na tetku Madlenku, videl som, ako ona nezpúšťa očí zo mňa, ako pozorne spre-vádza zádumčivosť moju, a ten potutelný úsmech, akoby v mramori, vyrytý bol v jej tvári. Ale jináče ani slovíčkom neprezradila, že dobre zná, čo sa so mnou deje. Ba práve taký smer dávala rozhovoru, že ostatných pozornosť pútaná bola jinam, a nie na moju maličkosť. Ach! ak povďačným som bol tetke Madlenke za tento dôkaz jej útlócity.

Nuž ale konečne vyjasnila sa i moja tvár, keď s Jankom Krupcom do kola nášho vnišla Eleonorka. A takým spôsobom boli sme všetci pohromade. A teraz to už išlo veselo. Štebot s vravom, smiech a veselost žiarila sa na všetkých tvárach; len čím živší bol náš hovor, tým mlčanlivejšou, a to nápadným spôsobom, stávala sa tetka Madlenka.

Možno, že naša jarost a rozpustilá veselost trapne upomínala ju na jej vlastnú, zmar-enú mladost, a pocit tesknoty zaujal jej dušu. Ale závišť neznáma bola jej srdcu. Nezávidela nám, len lutovala sama seba, svoje minulé časy.

A či asnaď rozmýšľala na spôsob, ktorým by tomuto shromaždeniu predniesla nám zo zprávy Krupcovej známy návrh? Ani tohoto možnosť a pravdepodobnosť nie je vytvorená.

Lež kým tetka Madlenka rozmýšľa, a kým ostatní štebotajú veselo, ja vás chcem obo-známiť s neznámymi vám dosiaľ krásotinkami.

Panna Marinka bola modrooká blondýnka, pôvabná dievčina, a pri tom z dobrého domu. Jej otec je majetný, ba na pomery jedlovské bohatý muž; a tak Marinka dobrá „partia,“ ako sa to u nás hovorí. Janko Krupec, riecť možno, bol šťastným šuhajom, že sa mu po-darilo náklonnosť Marienkinu získať. Pri tom bola ona tichá, dobrá, hnev takmer ani dla

mena neznajúca. A v dome rodičovskom mala dosť príležitosti priučiť sa pracovitosti a sporiť. Dve to cnosti, ktoré nadmier krásla pannenky.

Jej sesternica Žofia tiež bolo úhľadné dievčatko. K jej modrým, nebeským očiam tak dobre slušal ten havranný vlas na hlave a dodával jej zvláštnej pôvabnosti. Jej nevelký, trochu zatupený noštek prezradzoval štveračivosť rázu. Jej otec nebol tak majetným, ako Marienkin, ale za to i ona bola dobrá „partia“ už i preto, že bola samotná, a u Marienkiných rodičov bolo viac detí.

Panna Anastasia, roztomilá brunetka, vynikala viac dobrotou rázu, telesnou krásou, ušľachtilostou ducha, nežli hmotným bohatstvom. Už čo do majetku nemohla sa so žiadnou vyrovnáť z jej rovesníc a družiek. Vzдор tomu ale ona tak rečeno vo všetkých zábavách dávala smer svojim priateľkam, a veľmi často jej slovo bývalo rozhodným. Nikto nepochyboval ani najmenej, že ona a Strmý budú ten najlepší párík na svete.

Panna Ernestina a Milko akoby pre seba boli stvorení. On malý, i ona nevelká, ale pohyblivá ako jašterička. Jej rúčky ani na okamženie neodpočívajú bez práce. Zrodená to hospodyňa. A takú potreboval Milko ku vedeniu hospodárstva. Ernestinka bola černo-oká, červovlasá, prírodou bohato nadaná devuška. A že ju volil Milko, to svedčilo o dokonálosti jeho vkusu.

Ani volba Kurzova nebola zlá. Lebo práve pre neho ako pre obchodníka veľmi dobre hodila sa panna Emma, ktorej tichosť povahy, určitosť a rozhodnosť dodávaly vážnosť neobyčajnú pri tak mladej paničke, akou ona vtedy bola. Mňa, kedykoľvek zúšľavým okom pozrel som na ňu, boľný cit zaujímal. Tá jej tichosť nebola prirodzená. Tie zvláštne čiarky v tvári boli dôkazom ukrytej nedúživosti. I ona bola viac blondýnka, a jej sivé oko s takou pokojnosťou pozeralo na svet, akoby sa nebálo žiadnych odporov a trpkostí, akoby zakončené mala účty so svetom.

Konečne mal bych ešte opísať vám pannu Lorku. Ale zalúbení sú najslepejší. No a ja som bol zalúbeným. Nosil som hlboko v srdci vyrytý jej obraz, každý jej tah. Ale opísať

nie som v stave. A potom i to je možné, že čo mne zdalo sa byť krásnym, utešeným, to jiným nemuselo takým byť. To čo vo mne budilo plameň nadšenia, jiného asnaď ani netklo sa, ani nepohlo jeho lahostajnosť a netečnosť.

Zatíchnul rozhovor a všetkých zraky upreté byly na tetku Madlenku, lebo ona začala hovoriť:

„A či ste vy už pomysleli na fašang? Krátky je, aby ste sa neopozdili. No čo že zamýšľate urobiť?“ Slová tieto upravené byly na nás. Paničky cítily, že sa jich nedotkávajú.

„A čo by sme mali pomýšľať?“ odvetil Milko; „prídu hudci, zatančime si a bude dobre!“

„Alebo pôjdeme hromadne na sanicu, ak totižto bude, do Zábudia, a tam zabavíme sa do noci, a potom pri faklách vrátíme sa domov!“ dodal Záleský.

Ostatní sme mlčali.

„Nuž a už nič lepšieho neznáte, neviete?“ zase Madlenka. „Veru, paničky moje, ste vy na polutovanie, že takých záletníkov máte, ktorí ani len tolko práce si nevezmú, aby rozmýšľali, ako vás možno príjemne zabaviť. Za mojich časov to jináče bývalo. Je toto divná mládež!“

„My sme skrovné stvory,“ vetí Anastasia, „a musíme uspokojiť sa s tým, čo nám dopraje blahosklonnosť —“

„Dost zle,“ vpadne jej do reči Madlenka. „Tou vašou skromnosťou a spokojčivosťou zkazily ste samy týchto pánov. Mohlo by to i jináče byť, ako je. A ufám, že obapolným prispením i jináče bude.“

„Nuž a čože už máme robiť?“ ujal sa slova Strmý; „či asnaď doviest komediantov s tavami a medveďmi?“

„Kto to žiada od vás? tí i bez vášho povolania prídu. Usporiadať máte zábavu, ktorá by vám, páni moji, slúžila ku cti a paničkám k radosti. To máte urobiť!“

„Nuž veď chceme ustrojiť bál; chceme sriadiť sanicu. Čože už pre Boha robiť máme? ani to nie je dost?“ hovorí Milko.

„Veru nie! veď to každý rok býva. Nič nového, nič zvláštneho. Počujte, čo vám ja poviem. Ustrojte maškarný bál!“

„Maškarný bál?“ ozvalo sa ako na komando z dvanástich úst.

„Áno, maškarný bál. To u nás ešte nebolo, to bude niečo nového, o čom budeme môcť aspoň za polroka vyprávať!“

„Maškarný bál?“ ozvem sa ja s celou vážnosťou. „Krásna myšlienka, bezodkladne súhlasil bych s ňou, keby bola k prevedeniu! Ale uskutočniť ju u nás, pri našich pomerech to je nemožné, zrovna nemožné!“

„A prečo nemožné?“ horlila Madlenka. „Pravda, kto nemá chuti, ľahko vykrúti. To je, čo ja u vás, páni moji, pozorujem.“

„Ráčte dovoliť, panna Madlenka, chladnokrevne rozložiť a uvážiť vec,“ ujal som sa zase ja slova; „maškarný bál len vtedy je niečo hodne, keď na ňom účasť berúci jestli i nie všetci, tedy v prevažnej väčšine zjavia sa v maškarách.“

„To stojí!“ dosvedčovali priatelia moji.

„Dobre tedy. My šiesti, ako sme tu, povedzme, že podujmeme sriadiť taký ples. A my šiesti i zjavíme sa na ňom v maškarnom obleku. Kto nám ale stojí za to, že mimo nás budú ešte i jiné maškary? že na príklad tu prítomné paničky tiež pod náličnice ukryjú pôvabné tváričky svoje?“

„A máte ešte i jiné ťažkosti?“ opytuje sa tetka Madlenka. Ostatné paničky nevedely čo si počať. Nenavikli na odpor pri podobných prípadnostiach z našej strany.

„Ja by som len ešte to pripomenúť chcel,“ ozve sa dosiaľ mlčavší Kurz, „že pre maškarný bál je naše obecnosťo primálé.“

„Primálé? čo vám to zas napadá? dosiaľ vždy dostatočné bolo.“

„Hia, veď ale medzi obyčajným a maškarným bálom je veľký rozdiel. Tento posledný rozmanitým a zábavným robí pestrosť a mnohosť maškár, keď na tamtom postačuje len súhlas medzi tanečníkmi a tanečnicami. — Na našich báloch mnoho je, keď je dvadsať tancujúcich párov.“

„Aspoň nenie stisk a možno sa voľne pohybovať v tanci,“ poznamenala panna Emma na túto Kurzovu reč. To ho bôdlo.

„Svätá pravda,“ pokračoval, „ani ja to nemám za chybu: ale povedzme už teraz, že i na maškarnom bále bude dvadsať maškár,

a to všetko známych. Či je tu možná pestrosť, rozmanitosť? ja hovorím, že nie!“

„A to stojí,“ dodával Strmý, „leďa že povoláme i z okolia hostí.“

„Nuž povolajte trebars celý svet,“ rozmrzená našim odporom vetí tetka Madlenka, „to je už vaša vec. Ja, a presvedčená som, že so mnou i tu prítomné paničky —“

„Áno, áno, všetky do jednej!“ dosvedčaly tieto.

„Žiadajú od vás, a to právne, aby ste vy, páni moji, ustrojili maškarný ples. A o to, aby tam bolo hodne maškár, postaráme sa my!“

„Keď je tomu tak, ja“ — ujal sa slova Janko Krupec, „rozhodne sa osvedčujem za návrh maškarného bálu, a z mojej strany všetko možné urobím, aby tento krásny, prekvapujúci návrh uskutočnený bol.“

„Od vás som to očakávala, pane Krupec,“ hovorí Madlenka, „lebo vás poznám ako muža neoblubujúceho odpory, ale činného, ktorý všetko možné urobí, aby všeobecnosť získala. Hľa, páni moji! berte si príklad z pána Krupca.“

A všetky paničky vďakyplný zrak svoj uprely na Janka.

Keď už jeden, nuž ani my ostatní neodporovali sme ďalej. A prisľúbili sme tedy, že tetke Madlenke a prítomným paničkám k vôli urobíme, čo bude možné.

Rozchodiac sa treli sme si radosťou ruky, že sme tetku Madlenku takto previedli. To sa málo komu podarilo.

A o pár dní za tým už plné mesto bolo maškarným bálom, a zaujatost zaň bola tak všeobecná, že nemožná bola ďalej pochybnosť v dobrý zdar. Pán mešťanosta prisľúbil, že úradných sluhov vyšle s pozvankami do okolia; a aby sme nemali obavy, že nebude dosť maškár. I my starí sa vraj ešte pristrojíme.

Ale i jinde, kde sme sa najväčšieho odporu obávali, taká horlivosť javila sa za ten maškarný ples, ako pri žiadnej jinej zábave.

Tetka Madlenka svedomite vyplnila svoj slub, že o maškary z jej strany postarano bude. Odporovanie matiek, zdráhanie otcov, váhanie dcér, to všetko pred jej výrečnosťou zaniklo a ako páper vetrom zmetané bolo. Všetko sa strojilo, všetko chystalo, všetko

šilo. Zlé to pre nás časy. Nemohli sme navštevovať naše milé, aby sme jich nepostihli pri práci, a tak nedozvedeli sa o oblekoch, v ktorých zjavia sa na tom maškarnom bále.

Tým častejšie navštevovali sme tetku Madlenku, ktorá nám neopominula podávať zprávy o radostných výsledkoch svojho účinkovania.

„Ale i vy panna Madlenka počítate nás svojou prítomnosťou?“ opýtal sa jej raz Strmý.

„To sa rozumie, ale v akej maškare, to zviete až tam budem!“

Maškarný ples.

Živo bolo v Jedlove dňa 12. februára, v deň to, v ktorý odbývať sa mal maškarný bál. Nie len my domáci mali sme plné ruky práce robením príprav, ale i príchod vonkajších hostí zväčšoval mimoriadnu živosť u nás.

Už do poludnia prišlo niekoľko sáň s vonkajšími hostmi. Sanica bola výborná, akej už dávno nebolo, a tá veľmi dobre prospela nášmu bálu. Ináče neviem, či by sa bol niekto prespolný odvážil k nám i k tak neobyčajnému javu, akým bol maškarný ples. — A popoludní sane za saniami hrnuly sa, tak že sme už počínali strachovať sa, kde tých všetkých hostí umiestime.

Je tomu už vyššie tridsať rokov, keď toto píšem, odtedy, čo ten maškarný ples bol. A u nás ešte dnes vypráva sa o ňom s takým nadšením a zápalom, ako by len toľ pred dvoma týždňami bol býval. Tak dlho udržuje sa milá rozpomienka. Mnohých z jeho činných účastníkov už dávno pokrýva čierny hrob, ale tí, čo sú ešte živí, neznajú ho zabudnúť. Matky, ktoré boly okrasami jeho čo mladušké tanečnice, vyprávajú o ňom svojim odrastlým deťom a vnukom, a tak rozpomienka naň prechodí z pokolenia na pokolenie.

Nuž a ako že bol ustrojený?

Nechcem vychvalovať zásluhy naše, ktoré boly nie nepatrné, ale uznať musím, že i veľiké obecnosť mesta nášho vyznačilo sa skvelým spôsobom. Našou starostou bolo zapatriť hudbu a osvetlenie, ako i okrášlenie dvorany; panie zapatriily hojnými zásobami nie len pečienok ale i cukrovín a jiných lahôdok kredenc, a pánovia postarali sa o ná-

poje, tak že hostia, všetko mali a to v dostatočnej hojnosti bezplatne.

A to všetko usporadovať, do poriadku uvádzať, to dalo práce. A pri tom nesmeli sme ešte zabúdať ani na seba. Nutnosť vyžadovala, aby sme sa my prví dostali do dvorany, že keď jiní prídu, aby tam už našli maškary.

Sotvy udrela ôsma hodina večer, a zo všetkých strán hrnuly sa tie najrôznejšie maškary, vkusné i menej vkusné; nádherou oslepujúce i jednoduchosťou vynikajúce. A nastalo hemženie, sem tam pohybovanie, až dvorana tak preplnená bola maškarami, že o tanci v tejto tlačnici ani reč byť nemohla.

Dvoranu usporiadali sme tak, že diváci na povýšenom mieste zaujať mohli miesta, a samá dvorana ponechaná bola maškaram.

Nemám úmyslu opisovať všetky maškary, ba keby som asnaď i mal, nedoviedol bych to už teraz urobiť, a potom veď je to ani nie potrebné.

Že sme i my mnohé masky dost skoro poznali; že i nás zase naše obleky pred poznatím nepojistily, je pravda, a tak z toho vyvinuly sa potom veľmi zábavné, niekedy i traplivé výjavy.

Poviem len to, čo sa mne stalo.

Ja som bol ako Kytajčan ustrojený, s dlhým copom, v žltom kaftane, odvisnutými búzami; a ako mi hovorili, vyzeral som ako nejaký opravdivý mandarín. — Ďaka Zuzkinej štebotavosti, dozvedel som sa, pravda že len po mnohom namáhaní, a uvedení cvendzavých dôkazov, že panna Eleonora pripravuje si modrý oblek kvetinárky. Nebolo mi tedy ťažko poznať ju. Priblížil som sa ku nej a zaviedol som s ňou rozhovor. Ale Boh zna ako sa stala, ako nie, sotvy som preriekol niekoľko slov, i ona mňa poznala. A koniec bol našej maškarenej zábave. Dost skoro vpadli sme do obyčajného tónu. Nechtiac sa hemžiť v tlačnici ostatných maškár, stáli sme na strane, a obzerali pomimo i dúce maškary, robiac o nich naše poznamenania.

Zrazu priblíži sa ku nám krásne vystrojená Tyrolčianka a osloví nás takto:

„Á! a ako sa zabávate?“ a podávala nám svoju malú útlu ručičku. „Í ty Samuel si

tu? rozumie sa pri boku Eleonory? Pekne! pekne! len daj pozor Samičko, lebo znáš, že už máš hodný rováš!“

Strpol som na tieto slová; Lorkino oko metalo blesky.

„A či sa ty moja milá nemýliš?“ prehovril som ja.

„Ja sa nikdy nemýlim,“ odvetí ona. „Znám ťa už dávno. Eleonora! never mu! je to motýl! oh! ja by ti znala o ňom všeličo vyprávať. No či je nie tak Samko?“

„Ja ťa neznám pekná maska, a tvoje reči nemajú ostria, ktoré by ma ranilo!“

„Hahaha! ako sa pretvaruje, ako by neznal do päť načítať. Ubožiatko! Ach Samko Samko! ver si veľký qvinkus! a či snáď zapomnel si už na Irmu, Etelku, Matildu, atď.“

Už ma začínalo páliť. Videl a cítil som, aký dojem tieto slová urobiť musely na Lorku, ktorá už pripravovala sa opustiť nás, a myslím len zvedavosťou udržiavala ju ostať na mieste.

„Ale prosím ťa Samko!“ zase maškara „poď trochu so mnou, mám s tebou hovoriť vážne veci.“ A podávala mi rameno.

Ale ja nepoberal som sa. Bol som ako na trní. Opustiť milú, a ísť s diablom pokúšiteľom, to sa mi nechcelo. Ba čo si Eleonora myslela? Bol bych dal neviem čo za to, kebych bol vedel čo myslí.

„Ja nechcem znať tvoje vážne veci!“ odsekol som urputne.

„Ale veď Eleonora dovoľí, len na okamženie!“ zase maškara.

A moja kvetinárika nevrlo: „chodte! chodte!“ a z jej hlasu dobre poznal som, koľko uderilo. Táto nešťastná maškara mne zasolila. To dozajista niektorý z mojich kamarátov vystrája ústami cudzími so mnou tieto nevčasnú žarty. Ale ktorý? — musím mu to odplatiť.

Maska odvedla ma. I hovorila všeličo ku mne. Ale ja ani nevidel, ani nepočul, ani nechápal som nič, zaujatý myšlienkou: kto to vystrája so mnou takéto nesmyslné žarty? a nemohol som uhádnuť!

Asi o päť minút vrátili sme sa zpät:

„Dovedla som ti ho nazad Eleonorka; čo? a ty mi ani neďakuješ? aká si nevďačná! Tu si ho maj! veru ti ho nechcem. Za celý

čas, čo so mnou chodil, nepreriekol ani slova! — a ty tiež nič?“ A s tým zmizla v tlačnici.

Prihováram sa k peknej kvetinárike, žiadna odpoveď, a tak sa chovala proti mne, akoby ma neznala, ako by so mnou ani hovoriť nechcela. Obrátila sa chrptom ku mne, ako by ju výjavy na jinej strane zaujímaly, alebo ako by ďalej odísť mienila. Uvažoval som: čo robiť? hrať na hnevliového a tiež vzdorovať?

V tom prišiel opäť biely domino s červenou obrubou, a cez náličnicu žiarily mu čierne oči.

„Servus Samko!“ Eleonora sa obrátila k nám, „a ty čo robíš? dumáš o sluboch večnej, vernej lásky, ktorú si prisahal Miláde? Ej nože no!“ a zahrozil mi prstom odkvapila.

„To sú veru veľmi nezralé vtipy, ktorých predmetom som ja!“ začnem k Eleonore hovoriť, „niekto zlobí sa na mňa, či nie zo žiarlivosti?“

„Opýtajte sa ho!“ odsekla ona, a zase urobila krok k odchodu.

„Tak Samko tak!“ osloví ma opäť tretia, ale mužská maškara „včera s Lotkou dnes s Lorkou, už si ty len motýl poletujúci od kveta ku kvetu. A i ten ubieral sa preč.“

„Teba nepustím!“ pomyslím si, musím vyzvedieť, kto si. Ukloniac sa Eleonore, tlačil som sa za utekajúcou predou mnou maškaraou.

Ale dost skoro presvedčil som sa, že je moje namáhanie daromné. Milá maškara zmizla akoby dľaňou plasol. Obzerám sa na všetky strany, nepozorujem ju. V tom mi niekto položí ruku na plece:

„Koho vyzeráš, slavný mandarína?“

„Teba nie, Janko!“ poznajúc po hlase Krupca odvetil som.

„Nuž a koho tedy? Kvetinárika ti zmizla z očí? Poď, pôjdeme spolu pohľadať ju!“

„Ani tú nehladá. Ale povedz mi: tmolila sa tu maškara, ktorú teraz nikde nevidím. Tuším mal to byť nejaký Poliak. Červené široké kalhoty za vysokými sárkami, na hlave konfederátka, a pri boku paloš zahrzdavený; cez plece prehodená mentiečka!“

„Toho hľadáš? ach! toho už niet tu, pred chvíľou odišiel preč, bezpochyby zjaví sa ešte v jinej maskare.“

„A kto to bol?“

„Nepoznal si ho? Strmý od hlavy do päty! Hľa tu v inej maskare prichodí.“

„Strmý?“ zdľhavo hovorím. „Tedy on? teraz už rozumiem!“

„A čo rozumieš?“

„Jeho maskare a žartom! — Do vídenia!“ a odišiel som preč.

Vyhľadal som moju kvetinárku, ktorá utiahnutá sedela. Sadnul som ku nej. Len nechcela a nechcela pustiť sa do rozhovoru. Verila tuším všetkým ústipkom, nameraným proti mne.

„Ale panna Eleonorka, veď už len neverte každému ústipku. Pochodily ony, ako som už riekol, zo žiarlivosti!“

„Z akej žiarlivosti?“ opytuje sa ona.

„Keď vám rieknem, kto bol pôvodcom tých hlúpych žartov, snadno sa domyslíte, z akej žiarlivosti.“

„A kto to bol?“ zvedavosť zvíťazila, lebo konečne každej panne je to velice vítaným, keď je ona príčinou žiarlivosti.

„Je to váš dávný dvoriteľ, ktorý nezná mi odpustiť, že som ja získal vašu blahosklonnosť — Strmý!“

„Strmý? — a tie ženské? i tie boly Strmý?“

„Nie, ale ním nahovorené, lebo všetko prúdilo sa z jedného prameňa.“

„Keby to pravda bola!“

„Dovoľte, abych vám podal rameno, a presvedčíte sa sami. Je už v inej maskare, ale za to ho vyhľadáme.“

Kvetinárka podala mi rameno i šli sme. Onedlho blížily sa proti nám dve maskary. Nádhorne odetý turecký baša, vedúc čierne domino. Sišli sme sa.

„Oh! ty si slavný muž!“ rečiem ku bašovi, „keď máš toľko rádov. Naplnila sa, zdá sa, túžba tvojej duše, keď si tak lesknave operený. Škoda bolo predošlú masku zameniť. I tá ti dobre slušala. So slávobažnosťou spojuješ pomstychtivosť. Útle fahy junáckeho to charakteru!“

„Neobrážaj ma!“ hovorí Turek; „ja ťa neznám!“

„Neznáš ma? — Podivno, a znals vyprávať o jakejsi Lote, a ústami svojich oda-

lisiek o Irme, Etelke, Matilde, Miláde?“ Čierne domino zmizlo.

My čakali odpoveď, ale márne. Turek nevedel čo odpovedať.

„Dovoľ, krásna kvetinárka, aby ti predstavil v osobe bašovej —“

„To si vyprosím,“ skočil mi do reči Turek; „šetri tajnosť maskary?“

„A šetril si ju ty?“

„To boly len žarty, a ty už bereš to naozaj!“

„Tedy žarty? — dobre, pane baša! Porúčam sa!“

Odišli sme s kvetinárkou. Eleonora stala sa veselšou, ale predsa až do konca bálu prezradzovalo jej držanie sa oproti mne, že čosi nepokojí jej srdiečko. Tak mne poslúžil maskarný ples. —

Zatrúbili na poľnoc. Náličníce padly z tvár, a tu nasledovala nová zábava. Vzájomné poznávanie sa, smiech, vtipy, dráženie.

Na to všetko hrnulo sa do bočných izieb, kde nás očakávaly prikrýte a bohato naložené stoly. Ja viedol som moju kvetinárku a sadnul som si ku nej. Odrazu príbehne ku nám známa Tyrolčianka bez náličnice. A my videli, že je to panna Ernestína, najdôvernejšia priateľka Lorkina.

„Ty si to?“ pozdravila ju Eleonora.

„Áno ja! a dosiaľ žiarliš, že som ti odviedla pána mandarína? Ach! ach! veru som to od teba nečakala.“

„Veru ani ja, duša moja! že ty, práve ty takými ústipkami ma poctíš!“

„Ale žartu k vôli!“

„I žart má svoje hranice!“

„Lala! vari sa hneváš? No odpusť, duša moja! zajtrá ti rozpoviem, ako sa to všetko stalo. Tu nie je príhodné mesto. A potom musím sa ponáhľať k mojej spoločnosti!“ A odbehla.

Hlučne to už teraz išlo pri stoloch. Štrnkot pohárov, živý, hlučný rozhovor, smiechy zamieňaly sa neprestajne. My kamaráti tiskli sme si uspokojení ruky, že sa nám bál tak dobre vydaril. Len Strmý akosi bočil odo mňa. Asnaď cítil sám, že nemiestne boly žarty jeho.

Nuž a tetka Madlenka? Či tá nebola na polnocou zmizla, tak že jej už nebolo, keď bále? dolu padly náličnice.

Ej! pravdaže bola, ako slúbila, a to v maškare. Ale ju nikto nepoznal, a dávno pred škadlil s Matildou.

(Pokračovanie nasleduje.)

Devina smrť.

Zvuky útle už rozsiela
Zvon večerní — a príroda
Oddychuje si u ciela,
V tichunký sničok sa oddá;
Už mesiacik bladej tvári
Opanoval tajné svety,
Z neba tisíc očiek žiari
Roziskrených na zálety; —
Vlnky hlasne drkotajú,
Torysa si sladko plynie, —
Nad Torysou sa dvíhajú
Spevy žialne a nevinné. —
Deva to tam ružokrásky
Slzy lásky si vylieva,
V jej nádrach sa žiaľ rozhlási,
Roztúžená takto spieva:

„Čujte vetriky tichunké,
Čujte srdca môjho žiale, —
Čujte vy vlnky lahunké
Moje bóle neskonalé:
Holúbka som premilého
Prekrásneho ja lúbila,
Každého rána svätého
Krásnu kytku mu uvila;
A tu mi ho draví vtáci
Odvliekli na vojnu strašnú, —
Blčí plameň mi horiaci, —
Ale nádeje mi hasnú!
Tečte slzy srdca boľné, —
A vy vlnky tiché, neste,
Neste jich do mora volne,
Moju prosbu mu povedzte:
More nech hlad svoj netíši
Mojích očú perličkami,
Nech k oblakom jich povýši,
Tie nech letia ta kriedlami,
Kde ten môj holúbok zlatý
Lásku mne pestuje svoju,
Nech polúbia jeho šaty
A vzkázu mu lúbošť moju!

A keď srdce mu zakvíli,
Nech priletia jeho vzdychy
Vo večernej ku mne chvíli,
Keď zavzneje vetrik tichý.
Ach vy vlnky moje krásne,
Bežte, bežte, ta do mora,
By ste k nemu prišly šťastne
Ta za vrchy do tábora!“

A Torysa rozžialená
Nad deviným tajným smútkom
Vzala na svoje ramená
Slzy devy v behu prudkom.
A mora vlny poslaly
Slzy rýchle do oblakov,
A oblaky vyhľadaly
Tábor švárnych si junákov.
Holúbka devinho našly,
Už už krvou pokrytého,
Jeho čelo veniec krásli
Za otčinu padnuvšieho.

Padol dažďík slz deviných
Na drahého rty junáka; — —
Prebudí sa z svetov iných,
Vstane, plače a bedáka:
„Hoj ty devo preľúbezná!
Čo ma voláš z neba dolu?
Tu púšť pre mňa je už desná,
Tu žiť nemožno nám spolu!“ —

Ale slzy len padaly . . .
Junák na žrebci vyletí,
Z pysku iskry sa sypaly,
Pod nimi menia sa svety. —
A za večierka tichého
Naraz pred devou zastane,
Deva zazre lúbeného, —
A jej duša láskou vzplane.
Objímu sa, pobozkajú,
Lúbošť kojí jich presladká, —

Lež keď polnoc vyzvávajú,
 Už je duchom doba krátka.
 Ona zaspí v sladkom sničku,
 On zas vzlietne v tajné svety:
 „Do videnia anjeličku,
 Prídeš ku mne na zálety!“

* * *

Nad Torysou slnce zkvitlo,
 A tej deve v sladkom snení
 Ešte ráno neusvitlo, —
 Jej tvár sa viac nerumení. —
 Krásny pohreb jej spravili,
 Na jej hrobe ruža skvie sa.
 A duša kde? — Tá k milému
 Hore vzlietla na nebesá.

G. Dérer.

Zo Slovenska do Italic.

Cestopisné obrazy od *Laskomerského*.

(Pokračovanie.)

Väčšia časť tohoto 60.000 obyvateľov a 6000 mužov vojanskej posádky počítajúceho, ohromne opevneného mesta leží na rovine, zadnia časť s rozličnými tvrdzami, z nichž poniektoré až do tmavých vekov siahajú, opiera sa o dosť vysoké, malebne rozložené kopce a hory. Potok Adige (Etsch) preteká mesto tak ako Canal grande Benátky v podobe veľkého S. Štyry väčšie mosty spájajú prez vše pobelavo-mutnú Adiču ňou podelené čiastky. Po toľkých rovinách sa človeku zažiada zase na vrchy vyzerat, a ešte keď tie vrchy rozličnými novými a starobylými tvrdzami, viníciami, letohrádkami, slovom rôznymi zeleno-bielymi strakatinami okrášlené a temená väzami a baštami korunované sú. Vela je toho tam a veru šakové a pestré. Jinácej celé mesto je obohnané hrozitánskymi šiancami a pevnôstkami. Chýrny taliánsky pevnostný štvorhran, ako štyry taliánske pevnosti nazývať zvykli, naše mocnárstvo 30 mill. zl. konv. mince stál. Tu hľa pri Verone vylahúval kedysi hrdina náš Štefan Pinka.

Viezli sme sa cez porta Vescovile, stretávajúc vozidlá na dvoch silných vysokých kolesách, 2—4 kone po jednom rad radom zapriahnuté, veľké náklady vozit. Prečo oni to tak tesno a na dlho priahajú, neznám. Bránou sa vezúc videl som objem násypov; zvonka by človek ani netušil že to šiance, skorej by to považoval za zelený kopec; šak je kopec, ale ľudskými rukami kopený. Od mesta hore škrabú sa mu po chrbte vojaci, a delá učupené zívajú papulou do šireho okolia. Velikánska to katoveň.

Zišli sme v hostinci Colombo d'oro.

Tu som sa dľa obyčaje o izbu jednal. Táto obyčaj jednat sa vzťahuje sa i na obedy, divadlá, bývanie v hostincoch atd. Za šesť frankov dostali sme priestrannú peknú izbu.

Po obede vzali sme si vodiča, a prvé čo sme šli navštíviť, bola chýrečná veroneská aréna.

Aréna je obyčajne ten predmet, ktorý cudzinci prvý obdivovať sa ponáhľajú. No i my sme tak urobili, ale kým sa do opisu jeho pustím, chcem všeobecne dačo o Verone pripomenúť.

Verona je veľmi staré, od Gallov založené mesto; pozdejšie stala sa rímskou koloniou (osadou). Bola sídlom Longobardov, od starých Nemcov Bern nazvaná. Pod vojnami Ghibellinov s Guelfami trpela mnoho, a len pod Scaligermi sa zotavila. Nasledoval Scaligerovcov Giangaleazzo Visconti, skrz tohoto vdovu pripadla Verona Benátčanom.

Na najväčšom veroneskom námestí piazza Bra (pôvodne rímske Praedium) stojí tedy aréna. Pochodí vraj z časov Diocletiana (r. 284 po Kr.), v nemeckých poviedkach domom Dietrichovým (= Theodor Velký) nazvaná, je 32 m. vysoká, 166 m. dlhá a 133 m. široká. Objem dokola 480 m. Sedlísk od zpodku stupkave hore, t. j. radov sedlísk 45, každá stupka čili sedlísko je 148 centim. vysoké a 187 široké, tak že 25.000 ľudí sedieť a 70.000 stáť mohlo. Zvonku toto imponantné ale už i roznošené pod hradskou ležiace kolo je pohľadu pošmurného, z veľkých balvanov stavané a sem tam stromčokami a trávou po-

rastené. Od strany severnej vójdúc dnu, vstúpili sme do arkád. Na vonok vysoké stĺpy, proti centru ale, kol do kola sú ležiace pyramídy alebo klinu podobné — koncom do stredu obrátené — chlievy, čili celly, kde chudákov gladiatorov a vôbec ľudské obete a divé šelmy zatvorené držali. Medzi tými cellami vedel nám náš vševedúci vodič ukázať strašnú dieru, kde martyr sv. Firmus a Rusticus pred krvavým zápasom s dravými zvermi zatvorení boli. Sadli sme si na sedadlá mramorové, zkaďe sme mali výzor na otvorený pod holým nebom priestor arény. Tam dolu na piesku, kde gladiatori mečami sa borili a šelmy levy, tigry, medvedí medzi sebou a ľuďmi sa ruvali — stojí teraz chatrná baraka, letnie divadlo Veronesov. Kolký rozdiel medzi teraz a Rimami! Kolký huk tu vtedy, keď obecenstvo palce hore zdvihnúc znak dávalo, aby gladiator, premožený na zemi ležiaci, omilostený, alebo palcom dolu obráteným znak dávalo, aby premožiteľom prekatý bol. Teraz tu ticho, hrobové ticho, len slnce tak isto páli, ako za časov rimanského panstva. Vyšše pol druha tisíc rokov prebehlo ponad arénu, časy sa zmenily, ona ale stojí, ako drzý pomník surových zábav rimanského obecnstva. Sediac zamyslený na mramorových stupkách ohromného tohoto krvavého divadla, zdvihol som zo škary vyrastenú tichú bylinku trávy, *Era grostis pilosa*, a akési *Origanum*.

V susedstve arény je hlavnia stráž, *Guardia antica*, a *Municipio*. Pri bráne *Portone* stará väža *Scaliger-ov*.

Najhlavnejšia a najživejšia ulica je *Corso Cavour* s mnohými peknými palácami. *Veronésske* paláce, ku pr. *palazzo Cappuletti*, majú čelust obyčajne freskami zdobenú. Asi v polovici *Corso Cavour* priekom stojí chýrečná brána, pod cisárom *Gallienusom* r. 265 po Kr. stavaná. Je veľmi dobre zachovaná, čo je ozajst pri toľkých nepriateľských nápadoch divno.

Corsom prišli sme na *Piazza delle Erbe*, jedno z najinteressantnejších talianskych námestí, plné ovociny a zeleniny, šiator na šiator; tam predávajú medzi inšim veľkoustou a dobrotou vynikajúce vičentinske broskyne. Kúpili sme tam za ďakolko centesimov (100

cent. = 1 frank = 40 kr. r. č.) 5 kusov, a tie pospolu vážili 1 kilo. — *Piazza delle Erbe* bolo predtým forum republiky. Mramorový stĺp na hornom konci námestia nosil až do konca predošlého storočia benátskeho leva, znakom venecijského panstva. Na studni je socha kamenná = *Verona*. V prostred námestia je kazateľnica, na štyroch stĺpoch stojácim baldachýnom chránená. Z tejto kazateľnice pod republikou ohlašované bývaly zákony a nariadenia. Videť tam ešte i kupecký domo *Casa dei Mercanti*, počiatkom 14. stor. stavaný. Hneď za tým nasleduje 100 m. vysoká mestská väža.

Námestie *Piazza dei Signori* je malé, štyrhranmi dláždené, veľmi pamätné, palácami obklopené. Pri spomenutej väži mestský dom s divným dvorom, r. 1183 založeným.

Oproti tomuto v kúte stará radnica *Palazzo del Consiglio* (*La Loggia*). Na streche čnejú sochy rodených výtečných *Veronesov*, nám dobre z gymnasiálnych štúdií známych: *Cornelius Nepos*, *Catullus*, *Vitruv*, mladší *Plinius Aemilius Macer*, básnik a priateľ *Virgilov*. *Ovid* spieva: *Mantua Virgilio gaudet, Verona Catullo*. *Martial* ale: „*Tantum magno suo debet Verona Catullo, Quantum parva suo Mantua Virgilio.*“

Prostred námestia stojí socha *Dante-ho* z mramoru. *Dante* vyhnaný súc z *Florencie* u priaznivých mu mohutných *Scaligerov* 1316 prvý čas vyhnanstva trávil. Oproti nemu stojí starý súdny palác, r. 1263 dostavený.

Blízo toho nachodia sa pamätihodné pomníky kniežat *Scaliger-ov*, čeladi della *Scala*, ktorá vyšše 100 rokov, a síce od r. 1262—1389 nad *Veronou* panovala. Jich címer = reber, nachodí sa často opakovaný na mrežkách pomníky obtáčajúcich. Prvý *Scaliger* bol kupcom s rebríkami (*Scala* = reber).

Najväčší týchto pomníkov na uličnom rohu dal *Can Signorio* ešte za svojho živobytia († 1365) vystaviť. Na štyroch stĺpoch podlaha, na nej rakev (sarkophag), nad ním baldachin, na baldachine koňmá postava samého kniežata. Na druhej strane pri radnici pomník *Mastiniho II.* († 1351), tiež na baldachine socha s jazdcom. Medzi oboma pomníky štyry sarkophagy, tri z r. 1311, ostatný z r. 1359

patri Can Grande, ktorý toho roku od vlastného brata vo dne na verejnej ulici zavraždený bol. Nad kostolnou bránou rakev a jazdecká postava Francesco della Scala (Can Grande † r. 1329), priateľa a obhajcu vyhnaného Danteho. Ďalej pomníke Giovanni della Scala († r. 1350), konečne Mastino I. († r. 1277). Prvšie tie pomníky pod baldachinom stoja pod holým nebom na námestí.

Potom sme zašli ku kostolíku Sv. Anastasie, r. 1261 započatému. Vnútri sme neboli. V susedstve pri kaplonke S. Pietro Martire bývalý samostan, aký, už neviem. Nad bránou do dvora, vysoko nad hlavou, ozaj na podivnom mieste, čierny akýsi mramorový sarkophag grófa Castelbario. Pod bránou lavo ruky tri podobné — jeden z červeného mramoru — sarkophagy.

V kláštore, teraz na opatrovnu premenenom, počuli sme veselú vojanskú hudbu. Vošli sme do chodby a tam stojáci žandári a výborníci povedali nám, že deti zkušku skladajú; poznajúc v nás cudzincov, pokynuli nám vlúdne, aby sme vnišli dnu. Ako sme do školy, horúcej ako vápenica, vkročili, hrnuly sa deti a obecenstvo na arkádami obohaný dvor. Na prostriedku sedel rádom vyznačený pán, dla môjho zdania lámkou nohami hnúť nemohúc na kolečkovom stolci. Deti chlapi a dievčatká boli vo vojanských radoch rozstavené. Ženské v čiernom habite, iste učiteľky, a kňazia riadili tento milý manéver. Pri speve hudbou sprevádzanom robili šakové smiešnepekne evolúcie. Všetky tieto papluchy oblečené boli v rovnošate červeno-čierno-kockavej. Pod arkádami na stoloch rozložené boli rozličné nimi hotovené ručné práce. Na stolci stojac prizeral som sa tomu zaujímavému špektaklu. Keď sa mi ale stolec pod nohami prelomil, zakončil som sám špektaklom obdivovanie. Uspokojení týmto nápadným ethnickým výjavom, dali sme sa na ďalšiu pút.

Hlavný chrám (dóm) pochodí z 12. a 14. storočia. Sloh je gothicko-románsky. Na portale polo vypuklé sochy paladinou Karola Veľkého: Roland-a a Olivier-a. Pod strechou erb terajšieho arcibiskupa, pes nesúc košťal v pysku = Canossa (Canis a os). Na hlavnom

oltáre obraz na nebevzatie Panny Marie od Tizian-a. Na severnej strane chóru krstný kostolík S. Giovanni in fonte, basilika z 12. storočia.

Mimo je biskupská residencia s bibliotekou, v nej nachodia sa Gaius-ove institutiones.

Pod večer zastavili sme sa pred kaviarňou na námestí pred arenou. Oproti radnému domu striekal, kvetmi obhradený vodskok. Prišla vojenská hudba zabávala pestré obecenstvo, a ku uchvácujucej romantike nechýbel ani všetečný mesiac, ktorý tam zpoza tmavej areny na nás nazeral. Tento ovšem príjemný večer dlho netrval, lebo dakolko hrubých dažďových kvapôk, na prechádzajúce publikum hrmotne padajúcich, ukončilo zábavu.

Druhý deň šli sme ešte obzreť peknú zahradu grófa Giusti. Prešli sme mostom bystro ženúcu sa Adižu za mostom, kde vraj tiež Dietrich (Theodorich) z Bernu býval, vykopali nie tak dávno základy neznámeho starého amphitheatru. Giustiho zahrady predná časť je na rovine, zadnia dvíha sa hore strmým skalnatým vrchom. Na rovine povykopávali množstvo rímskych starožitností: bôžikov, náradie atď.; to je tam vyložené v búdke a vložené v stenách. V pekne ustrojených kvetných a kríkových hradách vypínajú sa krásne tlsté, 40 m. vysoké počtom asi 200 cypresy, ak nie viac aspoň 500 rokov sú staré. Vo strmej časti na pravo je jaskyňa, vysoká a priestranná; pôvodný prirodzený jej útvar je ľudskou rukou prihladený a ustrojený. Držia tam teraz mulice, a preto zápach trusový je prenikajúci; keby ten nie, bolo by tam znamenite odpočívať, lebo jaskyňa je chladná. Prostred záhrady štrminou hore je väza, polo v skale polo vypuklá, tou väzou vedú slimácie schody na najvyššiu časť záhrady; tam je letohrádk, z druhej strany medzi zápolami ale malý kľietkami opatrený zverienec. Z letohrádku ja tak na mesto Veronu ako na okolie volný výhľad.

Na juh rovina s obcami Sommacampagna, Custozza a Villafranca, známych to bitiek z r. 1848 a pozdejších. Na sever vypínajú sa tyrolskí velikáši vápennáky a dolomity,

tvoriac celé labyrinthy hrebeňov, chrbtov a dolín. Okolo Verony žltý vápennák, ten istý čo tie pred sebou a pod sebou vidím, so zbytkami roztrepaných lastúr, tam ďalej ukryva v sebe skameneliny *Rhynchonella bilobata*.

O 12. hod. sedeli sme vo vozni. Obežný lístok znel síce z Verony na Alu a tak bezprostredne vo severnom smere do Tyrolska, ale sme si my mimo tohoto smeru vymenili lístky do Milána. — Spoločníkom naším bol mladý, ohnivý ale príjemný vičentínsky statkár. Veľmi sa nám stal úslužným pri upozornení a poučení prebehnutého kraja.

Z lava až po Miláno, s niektorými zriedkavými výminkami nízkych nevýznamných kopčekov rovina, zase pekne bohato ale jednotvárne vysadená. Z lava tá rovina už bližšie už ďalej lombardsko-benátskymi, už tyrolskými, a či zase švajciarskymi Alpami je limovaná. I na rozsiahlost, i na výšavu, ozrutosťou ďaleko prevyšujú ony naše Tatry. Naše Tatry sú takmer len krtiny oproti týmto zaschnutým vrážkom svetovej tváre. A kde sa na výsosti dáky prameň vodný tisne, a okolo neho dačo sa zelenie, vidno bodky ľudských bytov. Každá minúta donáša nové obrazy nehatnému oku. Na všetko upozorňoval nás galantný Talian.

Rychlovlak letel, horúčosť bola veľká, ale i suchota citlivá, a ponevác železná dráha na drobnohomokastej pôde lombarských rovín stavaná je, vetor, ktorý letiaci vlak i sám tvorí, namiešal mnoho prachu. Obloky pre horúčosť zatvoril sme nsmeli, a trebars oni závojom zastrené boľy, napchalo sa do vozňov veľa tak cestového ako strojového uhliarskeho prachu. Keď k tomu prirátame pot, nuž si môžete predstaviť cestujúcich výraz tvár. Keď teraz pochtívá, solídna vyhladená tvár do vozňa vstúpila, o pol hodiny nebola k poznaniu zamazaná, ako gener. Skobelev, keď sa vrátil z dymového kúru pušného prachu pri Plevne.

Náš taliansky galantný spoludruh ponúkol nás svojím ním pestovaným znamenitým hroznom a jednou obrovskou broskyňou, pri čom celkom vážne nas ujistoval, že on dochoval broskyne, z nichž jedna váži obyčajne 500 grammov ($\frac{1}{2}$ kilo). Podľa tých

broskyň, čo som ja videl a jiedol, a podľa tej, čo nám on daroval, sa to veru dá i veriť.

Kraje mimo železnice sú i historicky pamätne; z pamätností týchto padajú podajedly i do novejšej doby, a sú svedkami našich víťazství i našich ztrát. Tak Sommacampagna, Castel nuovo preslávil Radecký, tam ďalej na juh neďaleko železnice na výšinkách Solferino a Villa Franca. V Solferine na poli bitky stojí pamätný kostolík, ozdobený mnohými lebkami a kostiami tam padlých bez rozdielu Rakúšanov, Francúzov a Talianov. Sú tam sbierky solferinskej krutej bitky: šiat, listov, rádov, prsteňov, hodiniek, toboliek, odznakov a všetko veci padlých to vojínov. Chudáci všetcia pohromade, tí čo sa ani nepoznali, a ani neznali, prečo sa vraždia. Pre česť. —

Ukázal nám neďaleko Sommacampagny mimo železnice do vniutra roztahujúce sa vysoké šiance, kde on v horúcom potyku s husármi, kulkou do stehna ranený bol. Tam, povedá, leží veľa našich a vašich ľudí. — Chudáci, z ďaleka prišli a ostali tam. Prebehli sme Mincio, z jazera Garda (Lago di garda) vytekajúci, zazreli sme Peschieru, a pri nej zazreli sme Garda, krásne a pekné jazero. Jeho krásu opíšeme pri návrate z Milána, preplaviac ho až po Riva. Potom nasleduje obec Lonato. Ďalej prebehli sme značné mesto Brescia, potom obce Ospetalto, Coccaglio Palazzolo, Gorlago (nás Grlach = Görlach?) a veľké pekné mesto Bergamo. Toto mesto na a okolo pekného kopca pred Alpami leží medzi jazerami Iseo a Como.

Pri Gorlago videl som taliansky vojenský cvičebný tábor, šiatre, priekopy, pohyby atď. Náš pútny druh spal hore znak, prachom a znojom nie na poznanie zamazaný. Ačpráve sme s rychlovlakom cestovali, mimoriadne zastal vlak na tejto skrovnej nevýznamnej stanici. Cestovníci zvedaví vystrčili von hlavy, lebo rozniesol sa chýr, že kráľevič, — teraz už kráľ — Humbert na stanici i s celým vojanským komonstvom čaká. A tak bolo v skutku. Náš mladý ohnivý Talian sa zobudí, a natiahne sa von oknom pýta sa nevoľnou tvárou konduktora, prečo stojíme. Kráľevič Humbert,

povedá šeptom konduktor, má sadnúť do vožňa, a napomenúc nášho pasažéra, aby z úcty oproti vznešenému pasažérovi nerobil kriky. Tým ale nášho ohnivého Taliana ešte viac dopálil. Ostentatívne vyrazil do korán vozňové dvere, a vyhundajúc sa na nich na perron, rezonoval na neporiadok, že rychlovlak mimo predpisu na malej stanici stojí, a my pocestní tu čas márniti musíme. Rezoníroval a rezonoval; konduktor utiahol sa do jeho kutice, a vlak len čakal, kým z Bergamo, a či hen z Milána dobehol osobný vozoň pre Humberta a jeho komonstvo. A tak asi o pol hodiny zatým pohol sa vlak, a náš srdnatý kohút lahol si zase sám so sebou nanajvyš spokojný a hovel si ďalej, až po Milano. Od Bergamo a okolia vstúpili k nám kňazi a medzi nimi jeden učený, múdry a pekný človek, Dr. theologiae Carlo Locatelli, v Ríme dobre známy muž; zná i nášho Šimora a Strossmayera. Náš rozhovor, latinsky vedený, krútil sa okolo vecí sociálnych a náboženských, bol veľmi zaujímavý, otobôž že Locatelli vládol latinčinou neočakávane dobre, a Taliana málo mu bolo poznať. Jeho kollegovia, latinsky rozprávajú, tak sa krútili v reči, akoby v cudzích čižmách chodili.

Bergamo statné mesto na kopci, a kolo neho stavané nechali sme na pravo. Má peknú polohu na predhorí talianskych Alp, medzi riekou Oglío z jazera Iseo a riekou Addou, z jazera Como vytekajúcou. Prebehli sme popri obci Verdello a stanicou mesta Treviglio, obciach Cassano a Limite; okolo piatej vrazili sme do Milána. Už v samom okolí badali sme, že sa blížime k veľkému a priemyselnému mestu, la grand Milano — rímské Mediolanum — s jeho početnými fabrikami a 300.000 obyvateľmi. Ráz mesta je vo všetkom i čo do ulíc i čo do obyvateľstva elegantný, výrazu aspoň čo sa posúnok a obyčajov týka viac francúzskeho, než talianskeho. — Nádražie je veľké, pohodlné, čistotné a malbami vystrojené. Poriadok prísny a svedomitost príkladná, čo som sám citlive ale príjemne pri mojom odchode, čo potom pospomnem, pocítil.

Sadli sme tedy do omnibusa hostinca „Tri Svizzari“ a viezli sme sa peknými živými ulicami cez hlavné námestie pri hl. chráme,

neďaleko král. palácu a v blízkosti pošty, do hore menovaného hostinca „troch Švajciarov“ — Via Larga.

I tu tak ako vo Verone sjednali sme si hospodu veľkú, uličnú, elegantne bútorenú izbu v druhom poschodí s balkonom. Na tri dni a dve noci platili sme 21 frankov za ňu. Jahnáhle sme sa oprášili, umyli a preobliekli, šli sme bez vodiča obzreť krížom krážom mesto, bez programu, na výzvedy. Na druhý deň sjednali sme si vodiča.

Čo cudzinca najprv a najväčšej láka, je: hlavný chrám milánsky. Šak ho ešte i podnes naši starí Gyulayovci, ba asnad ešte i Bakonyovci spomínajú. Námestie pred hl. chrámom je veľké, ale nie pravidelné, z lava sú arkády, z prava vysoký, nádherný, sklenný bazar, Galleria Vittorio Emanuele. Viedeňská firma Haas nemalo prispela k jeho dokonalosti; je to svetoznáma firma chýrečných čalúnov, vo svetovej výstave viedeňskej právom obdivovaných. Pod týmto krížodobným bazárom sú tie najskvostnejšie sklepy sice, ale ako skvelé, tak i drahé. Ale čo si srdce módného zažiada, to tu zastúpené máš. Tak tiež tu, ako všade po Miláne, je nekonečný výber utešených vzoriek hodobabných. Veru sú v tom majstria tí Miláncania; krása, vkus, farby a umelecká dokonalosť vŕvodia v tých tak veľmi rozmanitých hodobabných výtvoroch. A pomerne, proti našim cenám, sú lacné. Dačo z toho tovaru dla možnosti a okolnosti sme si kúpili, a v tom druhom kochali sme sa aspoň lacným pohľadom a pochútkovaním. Pozoruhodný priemysel, ba umelectvo väzí i v cukrárstve; jak je to vtípe poukladané, poriadené, jako podarene vyvedené, je to opravdu až na smiech, a cena toho pomerne mierna. Vôbec je tu život nie drahý a kto sa v tom vyzná, lacný. V hostincoch necheš-li byť ošudný, záleží na jednaní, tomu ale lahko vyhneš, lebo jesto na oblokoch v hostincoch vypísaná cena, za jakú dostaneš jedlá, tak ku pr. jedli sme budúceho dňa v poriadnej jedálni blízo pri bazári: polievku, mäso s omáčkou, telacie smidky s citrónom, syr, ovocie a to znamenité, múčne jiedlo, čiernu kávu, bútelku červeného vína a k tomu dla lúbosti chleba za 2¹/₂ franka = 1 zl. r. č.

Olovrantovali sme pod arkádou v tvári chrámu, kde sa z radialných ulíc došli a odchádzajúci ľud hemžil, kočé, vozy a omnibusy hrkotaly. V Benátkach na námestí Sto Marco tichosť, mimo šumotu reči a šumotu obuvi inšieho nečut; tu opak toho, stisk a ohlušujúci hrkot.

Večer hudba na všetky strany a spev. Každý predavač vychvaluje tovar spevom, kancelárny človek ponáhľajúc z práce spieva, mladý či starý, všetko jedno, spieva a píska. Na železnici sadne si k tebe vážny šedivý stavec, rozmýšľa, poobzerá spoločnosť a pochvíli spieva si dáku operu, alebo ju píska mne nič tebe nič ako dáky drozd.

Domov príjúc, vzdali sme sa vrchných šiat ač na najpotrebnejšie, k čomu horúcosť nútila, a v tom pohodlnom položení sadli sme si na balkón práve tak ako to urobili nám oproti, mimo nás a vyše nás. Ztade sme hladeli na mrviace sa ulicou obecenstvo a vozy. I tu sme boli ušitými svedkami talianskeho milovníctva hudby. Už hneď v útlom veku väzí jim to v krvi. Chlapci až po desať rokov starí tahali v processii hore dolu ulicou, z púhej zábavy, a tak pekne spievali opery, že to bolo do podivenia.

Ráno na námestí raňajkujúc, videli sme s hudbou a so zástavami na čele fahať zástupy sviatočne oblečených ľudí obojeho pohlavia. Boli to rozličné technické, náboženské a politické spolky tahajúc, ponevác bolo v nedelu, do kostolov. — Meštianky, čo jak chudobné, chodia v hodbabných šatách, a čo by hneď tieto boly zašpinené, potrhane, a ženy bosými nohami v drevených kalapodiach. Vonkovských žien kroje boly národné a dosť malebné. Videl som pri pestrom, tarkavom obleku, pokrývku hlavy, podobnú tým lampovým blachom, aké predtým upotrebovali ku odrážaniu svetla. Druhé, domnievam sa, že svobodné, malú, v konte priečky vtiahnutú šperku, dvojčestej lízici jedácej podobnú.

Prvá naša starosť bola teraz do hlavného chrámu, tohoto mramorového vrchu vstúpiť. Tento akoby z cukru stavaný, z číreho bieleho mramora, neohádzaný, hladký, len kameň s kameňom spojený chrám je veľkolepý, a mal stáť asi 550 millionov lýt. Stojí svo-

bodne, povýšený nad rovným námestím natoľko, že sa k nemu širokými schodmi vystupuje. Venovaný je „*Mariae nascenti*“, ôsmy zázrak sveta; mimo chrámu Sv. Petra v Ríme a hl. chrámu v Seville je vraj najväčší v Európe, 145 m. dlhý, 56 m. široký, a 48 m. vysoký. Objem plochy (mimo stĺpov) 8406 m. (Kolínsky chrám 6106, Sv. Štefanský vo Viedni len 3236.) Dutina je 68 m. vysoká, váža nad ňou 108 m. Krov je 98 utešenými gothickými väzičkami zdobený. Po väžách, gzimsoch, vôbec vonkajšok chrámu je asi 2000 sochami krásnený. Hrdý Gian Galazzeo Visconti započal stavanie r. 1386, a pri rozličných staviteľských škriepkach stavali ho až do 16. storočia, ba Napoleon I. dostavil štíhlu najvyššiu väžu nad kupolou, za to i jeho hlava medzi tými 2000 figuruje.

Vstúpiac zázračne vysokou bránou, ktorá, keď ju celú otvorí chcejú, istým mechanizmom sa pohybuje do vnútra, bol som opravdu veľkolepostou ohromený. Pomyslíte si tie rozmery priestoru, 52 štyrjadových 16 stôp v objeme majúcich vysocizných stĺpov. A to všetko hladký, lyskavý, žlkasto biely mramor. Farbitými oblokmi padalo svetlo šikmo, do mračného niutra; osvietenie bolo báječné. Už som videl vela pekného, ale v tom momente bol som vo vytržení.

Spamätajúc sa a preniknutý pobožným citom pokročím napred, pred čiaru širkou kostola bežiacu, a potom z oboch strán asi do výšky 4 metrov stenou hore vytiahnutú, táto bliskavá mosadzová čarodejná známka je milánsky meridian. — Pravo v bok zdvihnúc oči z pásma meridiánskeho, zastavil sa mi zrak na rakvi biskupa Heriberta Antimianusa († r. 1045); na rakvi vztýčený je kríž, ktorý vraj tenže biskup pred Karolom (?) do boja nosieval. Gothický náhrobník biskupa Mareno Corellusa. Ďalej pomník bratov Giacomo a Gabriele de Medici, postavený na rozkaz jich brata pápeža Pia IV. Na stene vo veľmi starom rámci umiestnený je meno slov všetkých milánskych arcipastierov. Prvý bol r. 51 po Kr. Anatalone biskup, ostatní, Bartholomeo Carlo Romilli, zomrel r. 1859, a ten bol 133-tí. Prejdúc ešte dakolko pamätných sóch, náhrobníkov a pamätníkov, zastal

sme pred sochou Sv. Bartholoma. Túto podivnú sochu hotovil Marcus a Grate, tak tomu svedčí na spodku umiestený nápis: „Non me Praxiteles sed Marcus finxit Agratus.“ Sv. Barthol zo žltkastého mramoru svoju vlastnú zodranú kožu nesie cez plece prehodenu. Pán Agratus anatomiu dobre chápal, a musel ju, ináč sa myseľ nedá, z mrtvoly kopirovať, lebo ťavy tvári, nosa, žily podkožné, vyduté svaly sú na odratom tele veľmi prirodzene napodobnené. Na prehodenej koži — hlava nazadku sa holengá — poznať, ač práve je pokrčená vo vrázkach a záhyboch, ťavy tvári, ktoré úplne zodpovedajú hlave. Tento podiv zakúpiť chceli Angličania. Hrdí Milánčania jim ho ale za žiadnu cenu nepredali. Kariatidy sú síce unicum dokonalosti v prirodzenom, normálnom stave, ale tento Sv. Bartholo z kože ztiahnutý je veru dla zákonov pitvy obdivovania hodný.

Pravo neho blízko bočných dvier je podzemný vchod popod ulicu čiže námestie do protejšieho palácu arcibiskupského. Keď je daždivo, môže nepozorovane a sucho preísť touto podzemnou chodbou do veľkého chrámu.

Sakristia s gothicými dvermi ukrýva v sebe veľké poklady. Tento „tesoro“ obsahuje veľa zlatých a strieborných vecí. Staré zlatom obíjané knihy, velikánske misy, svietniky, palice atď.; do očí padajú dve životnej veľkosti sochy z čierneho striebra, sv. Ambrosiusa a sv. Carola Borromea; prsteň a palica tohoto. — Ďalej jestvuje v kostole čierny mramorový pomník kardinála Marino Carraccioli († r. 1538), vyslanca ku korunovaniu Karola V.: „Qui primam Carolo V Imp. ad Aquas Grani (ale nie v Garamsegu) coronam imposuit.“ — Socha sediaceho Pia IV. — Krásne sú malby oknového skla. — Pred bočným oltárikom „ukrižovania“ stojí pekný strom, predstavujúci strieborný svietnik, pochádzajúci z 13. stor. — Druhý oltár s obrazom sv. Ambrosia, ako cisára Theodosiusa od cirkevných pokút oslobodzuje. V malej kaplicí drevený kríž, čo r. 1567 sv. Borromaeus v čas moru, keď sa bosý po ulici modlieval, nosil. — Krstelnica je tiež zvláštnosť; je to rakev z porphyru sv. Dionysiusa, kruz sv. Borromaeusa tomuto účelu venovaná.

Keď sme takto okolo kostola pochodili, nepripomenujúc menšie veci, len čo zväčšieho opísali, namierili sme kroky do prostred lodi pod kupolou. Tam je okruhlá, sličnými mrežkami obohnaná diera, akoby studňa. Kolo obrady klačí nábožný ľud. Keď sa nadhneš, vidíš pod zemou priestrannú kaplonku, s peknou striebornou ralkvou. Vela tam mimo toho zlata, striebra a drahých kameňov nakopené jesto. Žiadal som si túto interessantnú podzemnú kaplicu z blízka vidieť, a tak viedli nás oproti sakristii z bok hlavného oltára popod zem cez kryptu. Je tam tma, ale bolo ta ešte lampami osvietené; na všetky strany zývali nám oproti čierne vchody do dlhých podzemných catacomb. Povetrie udusené, razí plesňou. Má tam byť značnejších ľudí mnoho pochovaných. Prejdúc kryptu prišli sme do káplonky. Nad hlavou spomenutý otvor do kostola, pred nami oltár s ralkvou striebornou s pozostatkami sv. Borromea, okolo toho fažké strieborné svietniky a jiné skvostné náradie. Rakev tú obetovala cisárovná Maria Therezia. Práve pri našom príchode čítal kňaz tichú omšu, za ním stáli a klačali dalkolí Milánčania. V tom ukrytom, tichom, podzemnom mieste služby božie upomínali ma na opisovanie prvého krestanstva, s tou výminkou, že tie nemaly tolkého skvosu kolo seba, ako pôvod a meno Capella sebou donáša.

Keď sme i to videli, pospiechali sme na krov chrámu, čo zameškať nikto nesmie, kto keštol a Milán vôbec navštívi.

Z viedeňskej rotundy na Viedeň, z Campanille na Benátky, z galatskej väže na Carigrad, z Občinej na Triest je výhľad pekný, ale výhľad z gallerie milánskeho dómu na na Milán a jeho blízke a ďaleké okolie hojne odplatí cestu na výšavu krovu milánskeho chrámu podniknutú.

Nedaleko sakristie z vniutra kostola je východ 194 stupkami. Vo slimáčích zákrutoch vyšli sme na svobodné povetrie na galleriu. Vyzeralo to všetko ako hladký vrch, z ľadových kruchov stavaný. Tam ani dreva, ani tehly. I sám krov, po ňomz behať môžeš, pozostáva len zo samých plytkých bielych mramorových balvánov. Nemyslíte si, že to tam hore jednoducho vyzerá. Ide to tam hore

dolu, von a dnu, pretkávané rebrinami, vypuklinami; ponad hlavu ťahajú sa klenby od jednej gothickej väže ku druhej, a tých je vyššie 90, štíhlych akoby jich bol vytočil, každá z nich v kvetnej korune nesie sochu. Ako sa to z dola vidí byť útle, je to masívne, ale súmerné. Popod, ponad a popri tejto skladnej šakovine prechádzali sme sa nohami chropkajúc asi meter širokým chodníkom ku čelusti chrámu, t. j. napred. Tam dosť strmé ale široké schody mimo ohňomúru v dvoch skokoch vedú na štít (do rohu) krovu. Slnce hrialo, stupky sa leskly, a keď si kukol sem tam okienkom stenovým von, videl si sa na závratnej výške. Začnem rozmýšľať, či ísť hore či nie. V tom sype sa dolu tými schodmi s druhým kýmsi súdruhom jeden čeladník s krivou nohou o barle. Topohlo. Keď ten s barlou tade skackať môže, haňba by nám bola hore neísť. Šli sme tedy zase 150 stupkami, a stáli sme na balkóne v štici (frontispicium) ako v hniezde, v povertí vysoko nad hlavou bránou.

Rovno pod nami čneli zo gsimsov a stien rozliční svätí a iné ornamenta, a široko pred nami rozťahovalo sa námestie s celým svojím živým obchodom.

Pred asi 30 rokmi bol tento balkón dejiskom hroznej príhody. Dvaja mladí ľudia, Felice a Claudia, ľúbili sa veľmi, ale on, ako to v románoch, ale i vo skutočnosti býva, chudobný, bol rodičmi odpravený, a ona dostala sa bohatému kupcovi za ženu. Často, a druhí šarvanci idú, mysliac si, že jesto i viac dievčat, po svojom, a vec je dokonaná. V tomto prípade ale nie, nevedeli sa zabudnúť. On vše prechodil sa tam niže bazaru pravo chrámu, kde nešťastná jeho milenica bývala, po dlážke, zazerajúc hore na okná. To ale tam dolu vo sklepe pracujúceho manžela myšlilo, a vykonal u vrchností to, že zakázala mladíkovi pred oknami kupcovými, vlastne jeho ženou zastávať a hore na ňu žmurkať. Dobré; to tedy prestalo a bol pokoj. Toto prvý oddiel románu. Ale horký pokoj. —

Tam dolu z lava pred rohom kráľovského palácu (stedy cisárskeho) stojí granatier Bakonyiho regimentu, z Osady pochodiaci, na

stráži, a zíva sa mu pod medveďacou čiapkou. Príde mu pozrieť na krov chrámu, a vidí jedon pár hore schodmi na štít sa škriať — ach, šak to videl každý deň, — no ale len hladel, asnaď mu nápadný bol červený šál kolo jej krku. Vyndu na balkón, i to každodenné, ale sa ti tu on vykrúti na poprsie balkónu, nohy holengajú mu dolu. Štefan Pinka, náš granatier, rozdrapuje oči a nosové dierky; ale ešte väčšmi natiahne hrdlo, keď zočí, ako šuhaj pomáha ženskej k sebe, a ona si tiež tak závratne sadne. Kýho diabla! Vezme jej šial a obviaže ním seba a ju dovedna, — Štefanovi oči leznú; — hrmen Bohov! — už letia zo závratnej výšavy, frknú poza sochu anjela, tak že šalom zachytení bokom voľno dolu visia a sa holengajú — chvíľku a šial popustí, a oba prask, na tľe rozmrvení padli pred portál na tvrdú mramorovú dlážku. Koniec letenia jich Pinka už nevidel, lebo veru už ako jich videl bombalať ako hrušky zpoza chrbta svätého, už ležal i on na dlážke, čiapka osebe, puška osebe, a on tiež osebe — zamdlel chudák, jeho osadské srvátkové granatierske srdce to preniesť nemohlo, zamdlel! Citliví, k takýmto ľudským výjavom smysel majúci Taliani vzkrieseného granatiera v plnom smysle slova peniazmi obsypali. Heroických zalúbencov ale Milánčania podnes ešte spomínajú, a červený šál a klobúky dlho pod menom „à la Felice“ a „à la Claudia“ v móde zachovávali.

Vrchol čili štít alebo hrebeň krovu je široký asi $1\frac{1}{2}$ ’, tak že človek pohodlne po ňom chodiť môže, a je takže z toho istého hladkého bieleho mramoru.

Z balkónu sme zase vyšli naň, a ako mačky v marcusi kráčali sme jedon za druhým, vyzerajúc v lavo, v pravo — nazad ku kupoli. Okolo dužiny vedie chodba, a z nej oblokmi vidno do kostola, prosto dolu do diery čili krypty sv. Borromaeusa. Z kupoly vinie sa štíhla ako minaret, ale fajná ani cukor a najvyššia väža, pod Napoleonom I. dostavená. Železné schody medzi riedkymi a veľmi fajnými kamenými ciframi krúčia sa tak smelo, že to vyzereá akoby to z pavučiny hotovené bolo. Ako keby ta do nekonečných nebies vyzdvihnúť sa a odletieť mienilo. Slnce

už tuho páliło, a tak veru bojac sa závratu odstúpili sme od vyššieho vandrovania, ačkoľvek sme nad našim temenom viac turistov a medzi nimi i ženské ďalekohľadmi opatrených miesiť sa videli.

Viseli oni tam viac v povetrí ako my, ale sotvy viac videli ako my. — Počujte, čo z tohoto miesta všetko vidno:

Na ľavo Monte Viso, ďalej Mont Cenís, medzi oboma Superga pri Turine, Montblanc, veľký St. Bernhard, Monte Rosa, najväčšej čneje Matterhorn; ďalej Mischabelhörner, Monte Moro, Fletschhorn, Monte Leone na Simplone, alpy Bernské, St. Gotthard, Splügen, Bernina, a ďaleko východne Ortlerspitze. Na juh Certosa (naše Čertazi?) pri Pavii, pri tom väze a dutiny z Pavie, a zatým Apeníny (Kollárove Vápeniny).

Tedy mimo jíných zvláštností vyniká tento chrám i neobyčajne veľkým pamätným výzorom.

Prejdúc námestie Scala, pri ohromnom toho mena divadle, kde pekný pomník Leonarda da Vinci postavený stojí, prešli sme do palazzo „Brera,“ bývalého samostanu Jezuitov, teraz obrazárni a musea starožitností zvlášte mesta a okolia milánskeho. Na dvore veľká socha Napoleona I., vavrínom venčaného. Obrazáreň (Pinacoteca) obsahuje v 13. sieňach okolo 800 obrazov. Že sa pri tolkom

kráme s opisovaním jednotlivých kusov zapodievať nemôžem, ľahko mi uveriť. Dost na tom, skvejú sa tam práce Rafaela: fresky lombardskej školy. Figury od Leon. da Vinci. Diela Gentile da Fabriano. Carlo Crivelli, Tizian, Bellini, Bonifazio atď. sú tu zastúpení. Mimo toho je tam oddiel, kde terajší maliari svoje náčrtky a vyhotovené diela kritike vystavujú. Prístup je len známym umelcom k tomu oprávneným dovolený. Tam sme sa tedy od dvier vrátili. Sbíerka starožitností je ešte nie úplne usporiadaná.

Medzi týmito 800 obrazmi prišiel som náhodou na obraz, ktorý moju pozornosť mimoriadne pútal. Bol to obraz, vlastná maliarova podobizeň, nášho rodáka Slováka Jána Kupeckého (Kupetsky), v Pezinku r. 1666 rodeného a v Norimbergu r. 1740 zomrelého. Žiakom bol majstra Klauza. Že je obraz znamenitý, znamená už jeho vystavenie v tomto slavnom mieste, ale nie jeho podarenosť bradatá; šak tam veľa krajších, slávnejších diel — ale radšej jeho slovenský pôvod mi nápadným bol. —

Ešte sme navštívili chieso di Sto Sebastiano, a mnohé jiné, viac pouličné, ethnicky významnejšie veci, a tak tretí deň o 12. odviezli sme sa tou istou čiarou, po Desenzano, kde sme na jazere Garda na parník sadli, nazad.

(Pokračovanie nasleduje.)

Barón Jozef Filippovič,

(Vyobrazenie na strane 197.)

Polný zbrojmajster barón Jozef Filippovič z Philippsbergu narodil sa r. 1818 v Gospici vo Vojanskej Hranici, kde jeho otec bol hraničiariským dôstojníkom. Rodina Filippovičovcov ale pochodí vraj z Bosny. Jozef Filippovič bol už od detinstva vo vojanskej službe, kde dost rýchle v hodnosťach postupoval. R. 1848 stal sa už majorom a súčasťnil sa Jelačićovej výpravy, pri ktorej príležitosti získal si rád Leopolda. R. 1850 bol podplukovníkom a nasledujúceho roku plukovníkom. R. 1859 vymenovaný bol za generálmajora a brigádnika pri 6. armádnom sbore, s ktorým bol

aj v italskej válke. Za svoje zásluhy v tejto válke vyznamenaný bol rádom železnej koruny druhej triedy s válečnou dekoráciou a r. 1860 povýšený bol do stavu barónskeho. R. 1861 bol pri srbskom kongresse cis. komisárom. R. 1864 dostal ritiersky križ rádu sv. Štefana. V pruskej válke 1866 bol pobočníkom gr. Thuna, veliteľa 2. armádného sboru, kde držal sa udatne. R. 1867 stal sa podmaršalkom a divisionárom vo Viedni, na to hl. vojanským a krajinským veliteľom v Innsbruku. R. 1871 dostal hodnosť c. kr. tajného radcu. V r. 1872—73 bol krajinským

veliteľom na Morave, kde povýšený bol za polného zbrojmajstra. V júni 1874 vymenovaný bol za komandujúceho generála v Čechách. Polní zbrojmajster b. Jozef Filippovič

je vojak od hlavy do päty, on je ale aj dokonalý znalec juhoslovanských pomerov. Teraz je, ako známo, hlavným veliteľom rakúsko-uhorskej okupačnej armády v Bosne.

Drobnosti.

Morcna. Dňa 14. júla zomrel Ján Malatinský, farár v Pobeďime, zakladateľ b. „Matice Slovenskej,“ Sv. Vojtecha a b. znievského gymnasia, horlivý rodolub a podporovateľ slovenskej spisby, muž vysokovzdelaný a obľúbený. Večná mu pamäť!

Emigrant. Znamenitý poľský spisovateľ, Agaton Giller, spoluredaktor „Gazety Narodowej“ a „Ruchu,“ známy aj svojim cestopisom „Z podróży po kraju slowackim,“ bol minulého mesiaca z politických príčin z Halle vyobcovaný.

Dĺžka železničných dráh na celom svete. R. 1850 bolo železničných dráh 41.897 km., 1860 už 108.626 km., 1870 skoro dvakrát toľko, totiž 211.109 km., koncom r. 1877 ale vzrástla dĺžka všetkých dráh na povrchu zemskej na 321.272 km.

Nový bulharský časopis. Prvý úradný časopis bulharský a vôbec prvý na pôde bulharskej, počal vychodiť tohto mesiaca v Plovdive, kde sídli teraz rusko-bulharský komisár kn. Dondukov-Korsakov. Tento časopis nazýva sa „Marica,“ podľa mena najväčšej rieky bulharskej. Vydavateľ je Chr. G. Dankov a redaktor G. D. Načovič. Vychodí dvakrát týždenne v tlačiarňi J. S. Kovačeva. Predplatok obnáša 25 frankov ročne.

Parížsky „balon captiv.“ Jednou z najzaujímavejších pamätností je teraz v Paríži tak zvaný „balon captiv,“ zhotovený inžinierom Henry-m Giffardom. Z priateľskej strany doposlano nám jedno číslo parížskeho časopisu „La Presse Illustrée,“ a v celom čísle nič len vyobrazenia a pojednávanie o rečenom balóne. Tento upevnený je na námestí „de caroussel“ a Parížania považujú ho už jaksi za omnibus, vznášajúci sa k oblakom, rozprestreným nad veľmestom francúzskym. Parížanovi slúži však balón ešte aj iným spôsobom. On mu nahradí tlakomer. Ak balón vystúpi, je počasie pekné; ak zostane ale

dolu ticho rozložený, nuž zaopatrujú sa ľudia dáždňikami a nepremokavým odevom. Celý týždeň venovaný bol zkúškam, ktoré si vyžiadala polícia, prv nežli dovolila, aby obecensťv smeľo za peniaze vstupovať do nádhorne upravenej gondoly. Svedok takejto vzdušnej jazdy opisuje výlet do oblakov: Okolo 6 hod. odpoľudnia dal známy Godard, ktorý s bratom svojim a oboma majiteľmi bratmi Tissandiermi vetroplavbu riadil, znamenie, aby spustená bola páka na složitom prístroji, k nemuž balon bol pripevnený. Zvolna dvíhal sa obor zo svojho ložiska. Sotva však bol sprosteneý železných ramien stroja, stúpäť rýchle a kolmo do výšky 340 metrov nad dľažbou parížskou. Celý Paríž možno bolo prostým okom pozorovať. Celá tá ohromná hromada kamenia obrovského mesta, obrúbená hojnou zeleňou, ňouž vinula sa jako strieborná páska rieka Sekvana, ležiacä pod námi. Boulevardy, avenue, ulice splývaly v jediný chaos; jednotlivé kostoly a veľké budovy nebolo možno rozoznať, len veľká opera vystupovala zreteľne z tej motanice kamenných hmot. Zdala sa nám asi taká veľká, jako torta, jakú mávajú vo forme kupole, podporenej cukrovými stĺpkami, cukrári za sklom vyložené. Oasou v jednotvárnosti tej bolo pole elysejské s bránou víťaznou a so stromoradiami lesa boulogského. Zelené koberce zahrady v Tuilleriach zdaly sa nám byť dreveným trávníkom norimberskej zahrady pre deti, ktorá v malú škatulku dá sa zavreť a pod víťaznou bránou nebol by prešiel ani olovený vojaček, z ktorých je tucet za 10 kr. Pobavili sme sa asi za 10 minút vo vzduchu. Keď sme napásli oči na veľbnom divadle, dal Godard znamenie „k zemi.“ O moc rýchlejšie nežli na hor šľo to smerom k plačlivému údoliu pozemskému; za niekoľko minút vystúpili sme z lodky, húpajúcej sa pod mohutným telesom.

Literatúra a umenie.

V „**Časopise Musea království Českého**“ (ročník LIII. svazek druhý) začalo vychádzať zaujímavé pojednanie „**Rodový byt na Slovensku a v uherské Rusi**“ od prof. Joz. Lad. Pič-a.

Zanedlho vyjde znamenitý príspevok k histórii českej literatúry, totiž „**Dějiny církevního básnictví českého až do XVIII. století**“ od Joz. Jirečka, kde objasnená bude veľmi dôležitá čiastka staročeskej slovesnosti.

„**Revue Slave**“ je názov periodického časopisu, ktorý vychádza vo Varšave vždy 1. a 15. každého mesiaca na 120 stránkach. Politika je z neho úplne vylúčená a pestuje len literatúru, vedu, krásne umenia, ilustrácie atď. V druhom sväzku je medzi iným pokračovanie pojednania „**O slovanských štúdiách mytologických**.“ Na tento časopis predpláca sa 16 rublov v striebre. Možno sa predplatiť aj v knižkupectve: Dr. Grégr a Ferd. Dattel v Prahe.

V Petrohrade vyšly „**Srovnávacie etymologické tabuľky slovanských jazykov**“, a sice staroslovanského, ruského, poľského, srbskolužického, českého, slovinského, srbského a bulharského. Sostavil F. B. Riha. Je to praktický návod ku snadnému poznaniu čelnejších nárečí slovanských.

Spoločnosť priateľov prírodných vied, anthropologie a ethnografie v Moskve, ktorá pilne pripravuje sa k sriadeniu veľkej anthropologickej výstavy r. 1879, hodlá zostaviť zborník všetkých obyčajov, akými oslavujú sa rozličné sviatky a doby roku po všetkých krajnoch Ruska. Dielo to bude mať nápis: „**Russkij narodnyj kalendar**.“ —

Podobný spis o obyčajoch na Slovensku leží žiaľbohu v rukopise v museume b. „**Matice Slovenskej**“, kde žerú ho mole!

Ruská cisárska zemepisná spoločnosť podujala zbieranie právnych obyčajov národných po celej ruskej države. Tým cieľom sriadil sa v spolku zvláštny odbor pod predsedníctvom učenca N. V. Kolačeva. Pod redakciou jej tajomníka P. A. Matviejeva vyšiel teraz 1. sväzok **Sbornika narodnych juridičeskich obyčajev**. Kniha rozpadá sa na tri oddiely: právne obyčaje Rusov, právne obyčaje inorodcov a poznámky z oboru práva obyčajového.

O uhorských Slovanoch vydal G. A. de Volan viacero spisov. Najnovšie vyšiel od neho spis: **Madjary i nacionalnaja borba v Vengriji**, v ktorom vykladá pomer národa maďarského k slovanským národom uhorským. Ku spisu pripojená je aj dobrá ethnografická mapa Uhorska.

Od Leonarda Sowińskiego vo Vilne vyšiel piaty diel spisu „**Rys dziejów polskiej literatury podług notat Aleksandra Zdanowicza**“, v ktorom obsažené sú dejiny poľského písomníctva až do najnovších čias.

„**Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika**, na svijet izdaje jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Obradjuje Gjuro Daničić.“ To je nápis veľkého diela, z ktorého vyšiel sošit prvý. Daničić navrhuje miesto dosiaľ užívaných súhláskových skupín dj, lj, nj a dž, znaky jednoduché, a sice miesto dj obyčajné d, pretiahnuté čiarokou; miesto lj naše l s klúčkou dolu; miesto nj poľské Ń a miesto dž g s čiarokou hore, ako zdĺžené á alebo é.

Ku ct. obecenstvu „Orla.“

Odchádzajúc z Turč. Sv. Martina, skladám spoluredaktorstvo „Orla“ a prosím tých mojich priateľov a známych, s ktorými v listovnom spojení stojím, aby napozatým svoje dopisy pod nasledujúcou adreßou upravovať ráčili: Bukarest, Han Serban Voda Nr. 12.

V Turč. Sv. Martine, 24. augusta 1878.

S. J. Zachej.

Listáreň redakcie a administrácie.

Pt. **Jacovský**: Povestí, piesne a porekadlá nášho ľudu sú nám vždy vzácnym príspevkom, prečo aj Vašu prácu mileradi uverejníme. — G. **Čakovský**: Začiatok — nezachiatok, starý — mladý, každý

má v „Orlovi“ miesto a je vítaný, keď je len práca dobrá; Vašu uverejníme. Ráďte pokračovať. — C. G. a J. D. Dačo uverejníme.

Predpláca sa u redakcie a administrácie v Turč. Sv. Martine:

Celoročne 4 zl., polročne 2 zl. r. č. Štujúca a remeselnícka mládež, i chudobní učetelia obdržia „Orla“ za 2 zl. r. č. — „Orol“ vychádza vo 12 sošitoch, 3¹/₂ — 4 hárkov silných, dňa posledného každého mesiaca na štvorke.

Tlačou knižtlačiarkeho účastinárskeho spolku v Turč. Sv. Martine.